

Türk Yükseköğretim Etik Mevzuatının Hukuki Değerlendirmesi

Abdurrahman EREN

Haliç Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler
Bölümü, İstanbul, Türkiye

abdurrahmaneren@halic.edu.tr

Özet

Bu makalede, Türk Yükseköğretim etik mevzuatının hukuki değerlendirilmesi yapılmaktadır. Çalışma dogmatik hukuk alanı ile sınırlı olup, konunun felsefi, sosyolojik ya da tarihsel boyutu ele alınmamaktadır. Etik hukukunun maddi konusu üzerinde durulmamakta, Yükseköğretim alanındaki etik mevzuatı biçimsel olarak, hukuki değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Makalede öncelikle, etik ve hukuk ilişkisi üzerinde durulmaktadır. Bu kapsamda ahlak kuralları ile etik hukukunun farkı açıklandığı gibi etik hukukunun hukuk kuralları arasındaki yeri de değerlendirilmektedir. Bu başlık altında, etik hukukunun uluslararası boyutuna değinilerek, etik hukukunun belli mesleklere yönelik ortak davranış kodları geliştirme çabası olduğu ortaya konulmaktadır. Makalede ikinci olarak, Türkiye’de etik hukukunun genel durumu açıklanmaktadır. Bu kapsamda, yasama, yürütme ve yargı organlarına ilişkin etik davranış kurallarına ilişkin düzenlemeler genel olarak değerlendirilmektedir. Daha sonra, tüm kamu görevlileri bakımından özel etik kanunu olan 25/5/2004 tarih ve 5176 Sayılı “Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” incelenmektedir. Makalede üçüncü olarak, Türk Yükseköğretim mevzuatında etik kurallar incelenmektedir. Etik kurallar 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu kapsamında, disiplin hukuku çerçevesinde düzenlenmiş, ayrıca Yükseköğretim Kurulu ile Üniversitelerarası Kurul’a yönetmelikle etik kuralları belirleme yetkisi verilmiştir. Sonuç olarak, yükseköğretim alanında etik kuralların kamu görevlilerine ilişkin genel düzenleme dışında tutulduğu, 2547 sayılı kanun kapsamında disiplin hukuku çerçevesinde düzenlendiği görülmektedir. Ancak, düzenlemelerin daha çok bilimsel araştırma ve yayın etiği ile sınırlı kaldığı, eğitim ve öğretim, yönetim alanlarına ilişkin bütüncül yaklaşımla bir etik yönetmeliği çıkarılması gereği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Etik, Yükseköğretim, Hukuk

A Legal Assessment on the Ethics Legislation of the Turkish Higher Education

Abstract

This article makes a legal assessment of the ethics legislation on the Turkish Higher Education. The study limits itself to legal-dogmatic approach and it does not include the philosophical, sociological, and historical dimensions. This article emphasizes only a formal assessment of the ethics legislation regarding Higher Education, and the substantive part of the law of ethics is not included. In the first place, the relationship between ethics and law is analyzed. In this regard, not only the difference between moral rules and the law of ethics is explained but also the position of law of ethics in relation to the rules of law is discussed. On that note, by addressing the international dimension of the law of ethics, it is asserted that law of ethics is an effort to develop common codes of conduct specifically pertaining to certain professions. In the second place, this article discusses the general status of law of ethics in Turkey. In this context, legal arrangements on the codes of ethical conduct concerning legislative, executive and judicial bodies are generally discussed. Following that, “The Law on the Establishment of the Ethics Committee of Public Officials and the Amendment of Some Laws” dated 25/5/2004 and numbered 5176, which is a special ethics code regarding all public officials, is analyzed. In the third place, this article looks into the ethics rules in the Turkish Legislation of Higher Education. Ethics rules are set pursuant to disciplinary law, and under the Higher Education Law numbered 2547; furthermore, the Turkish Council of Higher Education and the Inter-University Council have been authorized to determine the ethics rules by means of by-laws. As a result, it has been shown that ethics rules in Higher Education have been kept out of the overall legal arrangement of public officials, and rather they have been arranged pursuant to disciplinary law, and under the law numbered 2547. However, the conclusions have been reached that the legal arrangements are mainly confined to scientific research and publication ethics; thus, it is necessary to issue an ethics by-law with a holistic approach in the fields of education and training, and management.

Keywords: Ethics, Turkish Higher Education, Law

1. Giriş

Etik hukuku, kamusal alana özgü ahlaki davranış kurallarından oluşur. Etik hukuku, kişinin özel alanına ilişkin ahlaki davranışlarıyla değil; kamu düzenini ilgilendiren; bilim, teknoloji, çevre, sağlık, yargı, eğitim gibi farklı kamu alanlarında “meslek etiği” kuralları şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle daha çok özel kişiler değil; kamu görevi ya da kamu hizmeti üstlenen geniş anlamda kamu görevlilerine yönelik genel davranış kodları şeklindeki kurallardan oluşur.

Bu çalışmada, Türk yükseköğretim alanında etik hukuku inceleme konusudur. Yükseköğretimde etik davranış ilkelerinin ne olması gerektiği değil, etik davranış ilkelerine ilişkin mevzuata dönük biçimsel bir inceleme yapılacaktır. Bu nedenle çalışma dogmatik hukuk alanında biçimsel bir incelemedir. Yükseköğretim mevzuatı içinde etik hukukunun durumu tespit edilerek, sorunlar ve çözüm önerileri üzerinde durulacaktır.

Çalışmada öncelikle hukuk ve etik ilişkisi ele alınacak, daha sonra Türkiye’de etik mevzuatının genel durumu ortaya konulacaktır. Türkiye’deki etik mevzuatı, genel yasalarda etik kurallar ile özel etik düzenlemeleri şeklinde incelenecektir. Özel etik mevzuatı kapsamındaki düzenlemelerin, yükseköğretim mevzuatına uygulanabilirliği tartışılacaktır. Son olarak yükseköğretim mevzuatının etik davranış kurallarına ilişkin düzenlemeleri, hukuki değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

1.1. Genel Olarak Hukuk ve Etik İlişkisi

Ahlak kuralları sosyal bir normdur ve yaptırımını pozitif hukuk tarafından sağlanmaz. Bir ahlak kuralı, pozitif hukukun konusu haline gelirse, hukuki yaptırım gücü kazanır ve bir hukuk kuralına dönüşür. Bu kapsamda etik hukuku, konusu ahlak kuralları olan hukuk dalı

olduğu söylenebilir. Ahlak kurallarının pozitif hukukun konusu haline gelmesi, “normatif etik” olarak kavramsallaştırılır (Pieper, 1999, s. 141).

Ahlak kurallarının etik hukuku kapsamında normatif kimlik kazanması, kuralı ahlak alanından çıkarmaz. Ancak, aynı kurala hukuki nitelik kazandırmış olur.

Modern toplumlarda kamusal alanın genişlemesi ve kamu bürokrasinin büyümesi, kamusal alana özgü ortak bir ahlak arayışına yöneltmiştir. Bireyin özel alanında sübjektif ahlak etkinliğini korurken, kamusal alanda ortak ahlaki standartlar etik hukuku olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle etik hukuku kamusal alanda ve kamu bürokrasisi özelinde yaygınlaşmıştır. Etik hukuku, kişinin özel ahlak alanı ile değil, kamusal alana özgü ortak ahlak kurallarıyla ilgilenir. Bu çerçevede, **etik hukuku, kamusal alanda belli bir mesleği icra edenlere yönelik doğru davranış ilkeleri şeklinde tanımlanabilir.**

Etik hukuku ile belli bir mesleği icra edenlerin uymaları gereken ahlaki ilkeler, somut davranış kodları şeklinde tespit edilerek; açık, izlenebilir ve denetlenebilir nitelikte kurallara dönüştürülmektedir. Etik kurallar, her zaman yaptırımlı kurallar olmadığı gibi genellikle yaptırımlar esnektir. Etik hukukunun önceliği, etik davranış kurallarının tespiti ve uygulanabilirliğini sağlamaktır. Bu nedenle etik hukuku, katı yaptırımlara yer vermeyen “soft hukuk” (esnek hukuk) kurallardan oluşur. Ağır etik ihlali sayılan durumlar istisnai olarak ceza hukuku ya da disiplin hukuku gibi ağır yaptırımlı “hard law” (sert hukuk) hukuk kurallarına konu edinilir. Örneğin bir tür hırsızlık sayılan intihal eyleminin suç kabul edilerek cezalandırılması gibi.

Etik hukuku aynı zamanda, evrensel ve bölgesel boyutta uluslararası kamu düzenine yönelik ortak bir ahlak kurma çabasını da özünde barındırmaktadır. Uluslararası topluma yönelik asgari ahlak

standartları, uluslararası hukuk kuralları içinde uluslararası etik hukukuna dönüşmektedir. Evrensel boyutta asgari etik ilkeleri belirleme çabası Birleşmiş Milletler Örgütü ve ona bağlı Uzmanlık Örgütleri tarafından sergilenmektedir. Bölgesel boyutta başta, Avrupa Konseyi olmak üzere diğer bölgesel örgütler düzeyinde etik kuralları bölgesel sözleşmelere ve prensiplere konu olmaktadır. BM Örgütü tarafından ya da bölgesel örgütlerce kabul edilen insan hakları sözleşmeleri “evrensel ahlaki haklar” olarak nitelendirilir (Donnelly, 1989, s. 22-27). Genel sözleşmelere yönelik bu nitelendirme dışında, son yıllarda belli bir alana özgü özel etik hukuku oluşmaya başlamıştır.

Eğitim, bilim ve kültür alanında küresel ölçekte ortak etik davranış kuralları geliştirme çabasını, BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) çalışmalarında görmektedir. UNESCO, 2002 yılında aldığı bir kararla, Örgütün beş öncelikli alanından birini etik olarak belirlemiştir. Bu kapsamda bilim, teknoloji ve biyoetik konularına yönelik etik konusunda mevzuat çalışmaları yapılmıştır. Özellikle 1980’li yıllarda UNESCO insan genomu ve etik problemlere eğilmiştir. 1989 Yılında UNESCO, çağdaş bilim ve teknoloji uygulamalarında etik başlıklı bilgi ve deneyim paylaşımı amaçlı açık bir platform kurmuştur. Aynı şekilde 1993 yılında Uluslararası Bioetik Komitesi (IBC) ve 1998 yılında Dünya Bilimsel Bilgi ve Teknoloji Etik Komisyonu (COMETS) kurulmuştur. Komisyon, çevresel etik, bilimsel etik, nanoteknolojide etik, robotik etik gibi etğin farklı konularında kriterler belirlemek üzere çalışmalar yürütmektedir (<http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/comest/>, 04.05.2018). Bölgesel düzeyde, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin yayınladığı “Kamu Görevlileri için Model Etik Davranış Kodu” bölgesel etik hukukuna yönelik bir örnektir (<http://workspace.unpan.org/sites/internet/Documents/UNPAN038306.pdf>, 05.05.2018).

Karşılaştırmalı hukukta, ülkeler son yıllarda uluslararası hukukla uyumlu etik yasal alt yapılarını güçlendirmek yönünde

reformlar yapmaktadır. Etik davranış ilkelerinin kodifiye edilerek sistemleştirilmesi, demokratik bir yönetimin önemli bir unsuru haline gelmiştir (Yüksel, 2005, Yayın No. 11/412). Ulusal hukuk düzeyinde etik davranış ilkeleri; anayasalar, yasalar, yönetmelik ve kılavuz ilkeler şeklinde düzenlenmektedir. Çıkar çatışmaları ve buna bağlı etik dışı davranışlar farklı yasal düzenlemelerde çatışmanın büyüklüğüne göre farklı yaptırımlara tabi tutulmaktadır. Uluslararası hukuktaki gelişmelere paralel olarak, ulusal hukukta da, etik davranış kurulları özel yasal düzenlemelere konu olmaya başlamıştır.

Bir ülkedeki etik davranış kurallarının düzenlenmesi, uluslararası alanda belirlenen ortak etik davranış ilkeleriyle uyumlu olması gerekir. Belli bir meslek etiğine yönelik davranış kuralları düzenlenirken, bu mesleğe yönelik uluslararası alanda kabul edilmiş ortak etik davranış ilkelerine (kodlarına) uygun düzenlemeler yapılmalıdır. Örneğin yargı etiğine ilişkin olarak, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonunun 2003/43 sayılı kararı ile üye tüm ülkeler için tavsiye niteliğinde olan, Bangalor Yargısal Davranış İlkeleri kabul edilmiştir. BM Sosyal ve Ekonomik Konsey, 27 Temmuz 2006'da 2006/3 sayılı Karar ile üye devletleri yargıçların mesleki ve etik davranışlarına ilişkin hukuk kurallarını gözden geçirirken veya geliştirirken Bangalor Yargısal Davranış İlkelerini dikkate almaya davet etmiştir. Avrupa Konseyinin Avrupa Yargıçları Danışma Konseyi de, Bangalor ilkelerinin hazırlık süresine katılmış ve bu ilkeleri 19 Kasım 2002 tarih ve 3 sayılı görüşünde Avrupa Konseyine üye ülkeler bakımından ortak davranış ilkeleri olarak kabul etmiştir (İnceoğlu, 2008, s.12-13). Bu metnin başlangıcında, *“Aşağıdaki temel ilkelerin ve hakların, bölgesel insan hakları belgelerinde, ulusal anayasalarda, yasalarda ve içtihat hukukunda ve yargı teamül ve geleneklerinde de kabul görmüş veya yansıtılmış olduğu”* ifade edilerek, bu ilkelerin uluslararası toplumun ortak çabası ile hazırlandığı ortaya konmuştur. Belgede yargı etiğine ilişkin ortak etik ilkeler; bağımsızlık, tarafsızlık, doğruluk, dürüstlük, eşitlik, ehliyet ve liyakat olarak belirlenmiştir.

Her bir etik ilkeye yönelik uygulama kuralları açık bir şekilde belirlenmiştir (https://www.unodc.org/pdf/crime/corruption/judicial_group/Bangalore_principles.pdf,05.05.2018). Örneğin, dürüstlük bir etik (değer) ise bu değer hakimlik mesleğine yönelik ilkesi, “Dürüstlük ve dürüstlük görüntüsü, bir hâkimin tüm faaliyetlerinin icrasında esaslı bir unsurdur” şeklinde açıklanmaktadır. Bu ilkenin uygulama kuralları mesleğe özgülenererek 16 farklı uygulama kuralına bağlanmaktadır. Dolayısıyla etik hukukuna ilişkin düzenlemelerde değerler ortaklaşırken, ilkeler ve uygulama kurallarında mesleğe özgü farklılaşma söz konusu olacaktır.

Mesleki etik davranış ilkeleri korunması gereken değerler ve bunların uygulama kurallarını düzenlerken, her etik dışı davranışı yaptırıma bağlamamaktadır. Etik dışı davranışın ağırlığına göre, farklı yaptırımlar gündeme gelebilir. Etik davranış kuralları, hukukun alanına girdikten sonra hukukun temel ilkelerine uygun bir şekilde düzenlenmelidir. Bu kapsamda, etik davranış kurallarının açık, anlaşılabilir ve uygulanabilir nitelikte olması önem taşıyacaktır. Etik hukuku, etiğe uygun davranışları özendirici, etik dışı davranışları engelleyici ve çıkar çatışmalarını çözücü nitelikte olması gerekir.

Bir ülkedeki etik hukuku, ülkedeki tüm kamu yönetimini kapsamı gerekir. Kamu yönetiminin bütünlüğü ilkesi gereğince, etik kuralları belirlenmemiş kamu kesimi, diğer kurumlardaki etik çabaları etkisiz kılabilir. Toplam kalite yönetimi anlayışı gereğince etik hukuku tüm kurumlar için oluşturulmalıdır. Bu anlamda etik davranış kurallarını belirlemek kadar, etik dışı davranışların denetimine yönelik mekanizmalarda önem taşımaktadır. Nitekim OECD tarafından 1998 yılında yayınlanan, “Kamu Yönetiminde Etik ilkeler” başlıklı tavsiye kararında, üye ülkelerin kamu hizmetlerinde etik davranış ilkelerini hayata geçirmek amacıyla, iyi işleyen kurumsal yapılar oluşturmaları tavsiye edilmiştir (<http://www.oecd.org/gov/ethics/ethicscodesandcodesofconductinoecdcountries.htm>, 05.05.2018).

2. Türkiye’de Etik Mevzuatının Genel Durumu

Kamu yönetiminde etik hukukunu uluslararası etik kurallarla uyumlu bir şekilde hazırlamak demokratik bir devlet olmanın önemli bir unsuru haline gelmiştir. Bu nedenle devletim tüm organlarına, ilgili kurum ve kuruluşlara özgü etik düzenlemeler yapılmaktadır. Yasama organına yönelik olarak, “siyasi etik”; yürütme organına yönelik “kamusal etik” ve yargı organına yönelik “yargı etiği” önem kazanmıştır.

Türkiye’de siyasi etik konusu, etik başlıkla olmasa da 1982 Anayasası’nın 82. maddesi ve bu maddeyle bağlı olarak çıkarılan 31.10.1984 tarih ve 3069 sayılı “Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeliği İle Bağdaşmayan İşler Hakkında Kanun”, milletvekillerini de kapsayacak şekilde mal bildiriminde bulunma zorunluluğu ve hediye almada kısıtlamalar getiren 19.4.1990 tarih ve 3628 sayılı “Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzlukla Mücadele Kanunu” başta olmak üzere çeşitli belgelerde siyasi etiği ilgilendiren düzenlemelere yer verilmiştir Ancak, bu güne kadar siyasi etik başlıklı kanun teklifleri verildiği halde kabul edilmiş bir kanun bulunmamaktadır. TBMM’de 24 dönemde, Siyasi Etik Kanun Teklifi, 1.4.2016 tarihinde AK Parti tarafından verilmiştir ¹. (Siyasi Etik Kanun Teklifi, 01.04.2016, Sayı:126). Türkiye’de siyasi etik kanun tekliflerinde, Avrupa Konseyi Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu (GRECO) siyasi etik ilkelerinin üye ülkelerde kabul edilmesi yönünde tavsiye kararlarına atıf yapılmaktadır. GRECO’nun Türkiye’ye yönelik hazırladığı Ekim 2015 tarihli tavsiye kararında, “*parlamento üyeler için çeşitli menfaat çatışması durumlarını (hediyeler, diğer*

¹ Bu teklif kanunlaşmayınca benzer teklif CHP tarafından Meclise birkaç kez sunulmuştur. TBMM Kanun teklifi, Gürsel Tekin (CHP İstanbul Milletvekili), 3069 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeliği ile Bağdaşmayan İşler Hakkında Kanun, 3628 Sayılı Mal Bildiriminde Bulunması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanununda Değişiklik Yapılması ve TBMM Siyasi Etik Komisyonu kurulmasına dair teklifi, 14.06.2017.

menfaatler, üyelikle beraber sürdürülen işler, üyelik sonrası kuruma karşı görev alma, üçüncü taraflarla ve lobicilerle temaslar) kapsayan bir etik kodun/mesleki davranış kodlarının akdedilmesini tavsiye eder” denilmektedir (TBMM Başkanlığı Siyasi Ahlaksızlıkla Mücadele ve Siyasi Etik Kanun Teklifi, 20.02.2017, sayı:1275).

Yargısal etik konusunda, BM tarafından kabul edilen “Bangalor yargısal etik ilkeleri”², (2001 Bangalor Yargı Etiği Taslak Belgesi, 25-26/11/2002), BM Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri (BM Suçun Önlenmesi ve Suçluların Tedavisi, 29/11/1985; 40/32 ve 13/12/1985; 40/146), Savcılar İçin Etik Ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa İlkeleri Budapeşte İlkeleri (Avrupa Savcıları Konferansı 6.Oturumu, 29-31/05/2005) gibi uluslararası belgeler kapsamında etik kurallara yer verilmiştir. Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyinin (CCJE) başta etik, uygunsuz davranışlar ve tarafsızlık olmak üzere, hâkimlerin mesleki davranışlarını düzenleyen ilke ve kurallar hakkında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin dikkatine sunduğu 3 sayılı Görüş (29/11/1985; 40/32 ve 13/12/1985; 40/146 sayılı BM Genel Kurul kararları), Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine sunmak üzere hazırlanan Cezai Soruşturmalarda Savcıların Rolüne İlişkin 10(2015) sayılı Görüş (Avrupa Savcıları Danışma Konseyi, 20/11/2015, CCJE 3 (2002) Op. No 3.), Türkiye’de hakim ve savcılarının uyması gereken “yargı etiği” kurallarının hukuki çerçevesini oluşturmaktadır.

Yürütme alanında Türk hukukunda etik davranış kuralları, 25/5/2004 tarih ve 5176 Sayılı “Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”a kadar etik

² Yargıda Doğruluğun Güçlendirilmesine Yönelik Yargı Grubu tarafından kabul edilen 2001 Bangalor Yargı Etiği Taslak Belgesi’nin 25-26 Kasım 2002 tarihlerinde Lahey Barış Sarayı’nda düzenlenen Yüksek Mahkeme Başkanları Yuvarlak Masa Toplantısında revize edilmiştir.

başlıklı özel bir düzenlemeye konu olmamıştır. Özel etik mevzuatı oluşturma yönünde Avrupa Birliğine uyum sürecinde, “4. Gözden Geçirmeye İlişkin 5 Nisan 2003 Tarihli Niyet Mektubu”nda; bazı yapısal taahhütler arasında kamu yöneticileri ve memurlar için etik kuralları belirleyen kanunun Meclis’ten geçirilmesi de yer almıştır. Bakanlar Kurulunun 23.6.2003 tarihli ve 2003/5930 sayılı Kararıyla kabul edilen Ulusal Program kapsamında, kamuda yönetişimin güçlendirilmesi başlığı altında; kamu yönetiminde saydamlığın artırılması ve yolsuzlukla mücadele kapsamında yapılan çalışmalardan birisinin de kamu görevlilerinin uyacakları meslekî ve etik ilke ve kuralları belirleyen bir düzenlemenin yapılması olduğu belirtilmiştir.

Türkiye’de tüm kamu görevlileri için 25/5/2004 tarih ve 5176 Sayılı Kamu Görevlileri Etik Kanununun kabul edilmesinden sonra, çeşitli meslek ve kurum kanunlarında, mesleğe ilişkin etik kurallarını yönetmelikle belirleme konusu düzenlenmiştir. Birçok kanun da, Kamu Görevlileri Etik Kurulunun belirlediği çerçevede etik kuralların belirlenmesine atıf yapılmaktadır. Kanunlarda genellikle etik dışı davranışların disiplin yaptırımına tabi olduğu görülmektedir³.

³ **Bankacılık Kanunu**, 19/10/2005 (5411)- Etik ilkeler Madde 75, Kurulun çalışma esasları Madde 87; **Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunun Kuruluşuna İlişkin Kanun** (2813) Personel nitelikleri Madde 8; **Eleman Temininde Güçlük Çekilen Yerlerde Sözleşmeli Sağlık Personeli Çalıştırılması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun** 10/7/2003 (4924)- Hizmet sözleşmesi Madde 5; **Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun 5/5/2005** (5345) Görevler Madde 4; **İş Sağlığı Ve Güvenliği Kanunu** 20/6/2012 (6331) İşyeri hekimleri ve iş güvenliği uzmanları MADDE 8; Kamu Düzeni Ve Güvenliği Müsteşarlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun 17/2/2010 (5952) Yardımcı hizmet birimi MADDE 11; **Kamu Mali Yönetimi Ve Kontrol Kanunu** 10/12/2003 (5018) İç Denetim Koordinasyon Kurulunun görevleri Madde 67; **Radyo Ve Televizyonların Kuruluş Ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun** 15/2/2011 (6112) Görev ve yetkiler MADDE 37; **Sayıştay Kanunu** 3/12/2010 (6085) Denetim, Planlama ve Koordinasyon Kurulu MADDE 31 ve Meslek mensupları ve savcılarının

Türkiye’de etik hukukunun genel durumuna bakıldığında, temelde uluslararası hukuka uyum çabası görülmekte, yasama, yürütme ve yargı alanında etik kuralların genel mevzuat içinde yer aldığı gibi, tüm kamu görevlileri bakımından geçerli özel bir etik düzenlemenin bulunduğu görülmektedir.

3. Etik Mevzuatının Yükseköğretim Kurumlarına Uygulanabilirliği

Türkiye’de tüm kamu görevlilerine yönelik ortak etik davranış kuralları ve denetim, 25/5/2004 tarih ve 5176 Sayılı “Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” çerçevesinde yapılmaktadır⁴ (İçişleri ve

sicilleri MADDE 72; **Sermaye Piyasası Kanunu** 6/12/2012 (6362) Kurul Karar Organının çalışma esasları MADDE 123 (7); **Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu** 16/5/2006 (5502) Başkan MADDE 10; **Turist Rehberliği Meslek Kanunu** 7/6/2012 (6326) Mesleğin icrası, odaya üyelik ve meslek sicilleri MADDE 4 – (5); **Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu** 31/1/2013 (6413) Kınama cezasını gerektiren disiplinsizlikler MADDE 16 – (1); **Türkiye İş Kurumu Kanunu** 25/6/2003 (4904) Genel Müdürlük Madde 7 - (Değişik: 11/10/2011-KHK-665/18 md.); **Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu** (6332) Kurulun (İnsan Hakları Kurulu) çalışma esasları MADDE 8 – (11); **Sağlık Bakanlığı Ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname** 11/10/2011, No : 663 Sağlık Meslekleri Kurulu MADDE 23- (1); **Maliye Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname** 13/12/1983 No : 178 Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı: Madde 20; **Kamu Gözetimi, Muhasebe Ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname** 26/9/2011, No : 660 Kurulun görev ve yetkileri MADDE 9 – (1).

⁴ Kanun’un genel gerekçesinde, “*Kamu yönetiminde etik, iyi yönetimin temel anahtarıdır. Etik davranış kuralları ile yasalar arasında yakın bir ilişki vardır. Yasaların kimi zaman düzenlemekte yetersiz kaldığı özne durumları etik davranış kuralları düzenlemekte, belli bir statüye tâbi olanların nasıl davranmaları gerektiği yönünde kurallar koymakta ve böylece bu kurallara uyulmasını sağlamaktadır.*”

Anayasa Komisyonları Raporları, (1/705) Dönem:22, Yasama Yılı: 2, T.B.M.M. (S. Sayısı : 432). 5176 sayılı Kanun'un 1. Maddesine göre “*Bu Kanunun amacı, kamu görevlilerinin uymaları gereken saydamlık, tarafsızlık, dürüstlük, hesap verebilirlik, kamu yararını gözetme gibi etik davranış ilkeleri belirlemek ve uygulamayı gözetmek üzere Kamu Görevlileri Etik Kurulunun kuruluş, görev ve çalışma usul ve esaslarının belirlenmesidir*”. Kanunun amacından, tüm kamu görevlilerine yönelik etik davranış ilkelerini belirleme ve uygulamayı gözetmek üzere denetim mekanizması kurmak olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Kanun, kamu hizmeti yerine getiren kamu görevlilerine ilişkin etik hukuku bakımından genel kanun niteliğindedir.

Kanun, Kamu görevlileri için etik davranış ilkelerini belirleme yetkisini, Yönetmelikle Kamu Görevlileri Etik Kuruluna bırakmıştır. Başbakanlık tarafından çıkarılan, 15 Nisan 2005 tarihli “Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik”, ile kamu görevlilerine ilişkin etik davranış ilkeleri şu şekilde sayılmıştır (m.5-22):

- Görevin yerine getirilmesinde kamu hizmeti bilinci
- Halka hizmet bilinci
- Hizmet standartlarına uyma
- Amaç ve misyona bağlılık
- Dürüstlük ve tarafsızlık
- Saygınlık ve güven
- Nezaket ve saygı

Kamu görevlilerinin hizmet verdiği kişilere karşı sorumluluk bilinci içerisinde davranmasını sağlayan etik davranış ilkeleri, kamu görevlilerinin hizmetten yararlananlara karşı hukuka uygun, adaletli ve objektif işlem ve eylemlerde bulunmalarını amaçlamakta, hizmet sunumunda kalite ve standardı gözetmekte ve bazı kamu hizmetlerinin yürütülmesi sürecinde karşılaşılan yakınma ve şikâyetleri gidererek kamu hizmetlerinin etkin, verimli ve düzenli sunulmasını sağlamayı hedeflemektedir”.

- Yetkili makamlara bildirim
- Çıkar çatışmasından kaçınma
- Görev ve yetkilerin menfaat sağlamak amacıyla kullanılmaması
- Hediye alma ve menfaat sağlama yasağı
- Kamu malları ve kaynaklarının kullanımı
- Savurganlıktan kaçınma
- Bağlayıcı açıklamalar ve gerçek dışı beyan
- Bilgi verme, saydamlık ve katılımcılık
- Yöneticilerin hesap verme sorumluluğu
- Eski kamu görevlileriyle ilişkiler
- Mal bildiriminde bulunma

Etik hukuku genellikle soft law olduğundan etik dışı davranışların tespiti ile yetinilmiş, her bir davranış bakımından bir yaptırım öngörülmemiştir. **“Kararlar üzerine yapılacak işlem” kenar başlıklı 39. Maddeye göre,**

“Kararlar Başkan ve Üyeler tarafından imzalanmakla kesinleşir. Kesinleşen karar Başbakanlık Makamına sunulur. Kararlara karşı idari yargı yolu açıktır. Kurul, başvuruya konu işlem veya eylemi gerçekleştiren kamu görevlisinin etik davranış ilkelerine aykırı işlem ve eylemi olduğunu tespit etmesi halinde bu durumu Başbakanlık, Kurul kararı olarak Resmî Gazete aracılığıyla kamu oyuna duyurur, ancak, Kurul kararlarının yargı tarafından iptali halinde Kurul, yargı kararını yerine getirir ve Resmî Gazete’de yayımlar. Etik ilkeye aykırı davranışın saptanamadığına ilişkin kararlar da Başbakanlık Makamına ve ilgililere yazılı olarak bildirilir. Bu kararlar kamu oyuna duyurulmaz. Kabul edilebilirliği bulunmayan başvurular hakkında verilen kararlar yalnızca başvuru sahibine iletilir”.

Görüldüğü gibi etik davranış ilkelerine aykırılık tespit kararı ile yetinilmekte, aykırılık tespit edilen durum Başbakanlığa makamına ve ilgililere yazılı olarak bildirilmekle yetinilmektedir. 2017 Anayasa değişikliği ile Başbakanlık makamı kaldırıldığından, 2018 Haziran seçimlerinden sonra bu bildirim Cumhurbaşkanlığı makamına yapılacaktır.

5176 sayılı Kanun'un kapsam kenar başlıklı 1. Maddesine, Kanun'un kapsamına hangi kurumların girdiği ve hangilerinin girmediği aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

“Bu Kanun, genel bütçeye dahil daireler, katma bütçeli idareler, kamu iktisadi teşebbüsleri, döner sermayeli kuruluşlar, mahalli idareler ve bunların birlikleri, kamu tüzel kişiliğini haiz olarak kurul, üst kurul, kurum, enstitü, teşebbüs, teşekkül, fon ve sair adlarla kurulmuş olan bütün kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan; yönetim ve denetim kurulu ile kurul, üst kurul başkan ve üyeleri dahil tüm personeli kapsar.

*Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Bakanlar Kurulu üyeleri, Türk Silahlı Kuvvetleri ve yargı mensupları ve **üniversiteler hakkında** bu Kanun hükümleri uygulanmaz”.*

Üniversiteler Kanun kapsamı dışında tutulmuştur. Kanun taslağının ilk halinde, kapsam dışı bırakılan kurumlar arasında üniversiteler bulunmamaktadır. Taslağın ilk halinde “Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ve Bakanlar Kurulu üyeleri hakkında bu Kanun hükümleri uygulanmaz” hükmü yer almaktadır. Anayasa Komisyonu, kapsamı genişleterek, “Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Bakanlar Kurulu üyeleri, Türk Silahlı Kuvvetleri ve Yargı mensupları ve **üniversiteler hakkında** bu Kanun hükümleri uygulanmaz” şeklinde önermiştir.

Tasarıya muhalefet şerhi yazan bazı milletvekilleri, Tasarının 1 inci maddesine “*Üniversitelerin yasa kapsamı dışında bırakılması*”

nedeniyle muhalif bulunuyoruz. Üniversitelerin ayrı bir yapısı, dokusu, disiplini olması ve özerk yapıda olmaları nedeniyle kapsam dışında bırakılması gerekçesine katılmak mümkün değildir. Zira yasanın, üniversitelerin mevcut özerkliğini zedeleyici ve ortadan kaldıracı bir etkisi bulunmamaktadır” demiştir⁵.

Türkiye’de Yükseköğretim Kurulu, Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kanunu kapsamına dahilken, Üniversiteler kapsam dışında tutulmuştur. Buna gerekçe olarak da, üniversite özerkliğine zarar vereceği ileri sürülmüştür. Anayasanın 130. Maddesinin 1. Fıkrasına göre, “...kamu tüzel kişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur”. Aynı maddenin son fıkrasında, “Vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları, malî ve idarî konuları dışındaki akademik çalışmaları, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden, Devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumları için Anayasada belirtilen hükümlere tâbidir”. Türkiye’de devlet ve vakıf üniversiteleri aynı statüde kabul edilip kamu tüzel kişiliğine sahiptir. Anayasa’nın 130. Maddesinde, “...üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri, ...disiplin ve ceza işleri, ...öğretim elemanlarının uyacakları koşullar, ...kanunla düzenlenir” denilmektedir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 11 Mayıs 2000 tarihinde 10 sayılı kararla kabul edilen “**Kamu Görevlileri Model Davranış Kodu**” tavsiye kararında, kapsam dışı bırakılan kamu kurumları arasında üniversiteler bulunmamaktadır. Bu Kod’un 1. maddesine göre, tüm kamu görevlileri için bu kod uygulanır. Kamu görevlisi, kamu makamları tarafından görevlendirilen tüm kamu personelini kapsar. Kamu hizmeti yerine getiren özel kuruluşlarda bu kod kapsamına dahil edilmiştir. Kapsam dışında “**seçilmiş temsilciler,**

⁵ Muhalif üyeler; F. Hüsrev Kutlu (Adıyaman), Musa Sivacıoğlu (Kastamonu), İbrahim Hakkı Aşkar (Afyon)

hükümet üyeleri ve yargı yetkisi kullananlar” tutulmuştur. Dolayısıyla üniversiteler Avrupa Konseyi Kamu Görevlileri Model Davranış Kod’u kapsamında sayılmaktadır.

Kamu Görevlileri Etik Kanununun hangi yönü, üniversite özerkliğine aykırılık oluşturmaktadır? Yükseköğretim personelinin etik ilkelere uyması ve bu ilkeler yönüyle denetlenmesi, bilimsel özerkliğe aykırı bir yönü olmayacağı açıktır. Burada ilk akla gelen, Kamu Görevlileri Etik Kurulunun oluşumu ve yapısı itibariyle gerçekleştireceği denetimin, üniversite özerkliğine aykırılık oluşturabileceği akla gelebilir. Kanun’un 2. maddesine göre,

“Bu Kanunda yazılı görevleri yerine getirmek üzere Başbakanlık bünyesinde Kamu Görevlileri Etik Kurulu (Kurul) kurulmuştur. Bakanlar Kurulu, bu Kanun kapsamındaki konularda her türlü kararları almak ve uygulamak üzere; a) Bakanlık görevi yapmış olanlar arasından bir üye, b) İl belediye başkanlığı yapmış olanlar arasından bir üye, c) Yargıtay, Danıştay, Sayıştay üyeliği görevlerinden emekliye ayrılanlar arasından üç üye, d) Müsteşarlık, büyükelçilik, valilik, bağımsız ve düzenleyici kurul başkanlığı görevlerinde bulunmuş veya bu görevlerden emekliye ayrılanlar arasından üç üye, e) Üniversitelerde rektörlük veya dekanlık görevlerinde bulunmuş öğretim üyeleri veya bunların emeklileri arasından iki üye, f) Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında en üst kademe yöneticiliği yapmış olanlar arasından bir üye, Olmak üzere toplam onbir üyeyi biri Başkan olmak üzere seçer ve atar”.

2017 Anayasa değişikliği ile başbakanlık kaldırıldığından, Kurul yapılacak uyum yasaları kapsamında Cumhurbaşkanlığına bağlanacaktır. Her iki durumda da Kurul, yürütme organına bağlıdır. Kurulun üyeleri Bakanlar Kurulu yerine Cumhurbaşkanı tarafından seçilip atanacaktır. Ancak üyeler doğrudan hükümet tarafından atanmamakta, çoğulcu bir yapıda farklı alanlardan kişilerden

oluşmaktadır. Kurul üyeleri içinde üniversite temsilcileri de bulunmaktadır. Türk hukuku bakımından, Kurul'un cumhurbaşkanına bağlı olması, üniversitelerin özerliğini ortadan kaldıracığını söylemek zordur.

Anayasamızda, rektörlerin cumhurbaşkanınca atanması öngörülmüş, Yükseköğretim Kurulu Cumhurbaşkanınca atanan üyeler ve Cumhurbaşkanınca doğrudan doğruya seçilen üyelere kurulur⁶. Yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlamak, düzenlemek, yönetmek, denetlemek görev ve yetkisine sahip Yükseköğretim Kurulunun üyelerinin Cumhurbaşkanınca seçilmesi ve atanması Anayasamızda kabul edildiğinden, Cumhurbaşkanına bağlı Kamu Görevlileri Etik Kurulunun Üniversite personelinin etik davranış ilkeleri bakımından denetlemesi, Anayasa'ya aykırılık oluşturmayacaktır.

Ayrıca, 5176 sayılı Kanunun 1 inci maddesinin ikinci fıkrasında döner sermayeli ve katma bütçeli kuruluşlar ile kamu tüzel kişiliğini haiz olan kurul, üst kurul, kurum, enstitü, teşebbüs, teşekkül, fon ve sair adlarla kurulmuş olan bütün kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan tüm personel, Kamu Görevlileri Etik Kurulunun denetim alanı içine alınmıştır. Halbuki döner sermayeli ve katma bütçeli kuruluşlar ile kamu kurum ve kuruluşlarının bir kısmı özerk niteliktedir. Nitekim Kanun kapsamında özerk kuruluşların denetim kapsamına alınmasına, karşı Anayasa Mahkemesine dava açılmıştır.

Dava dilekçesinde; iptali istenen kural kapsamındaki döner sermayeli ve katma bütçeli kuruluşlar ile kamu kurum ve kuruluşlarının bir kısmının özerk nitelikte olduğu, özerk kurumların ve idarelerin

⁶ Anayasa'nın 131. Maddesine göre, "Yükseköğretim Kurulu, üniversiteler ve Bakanlar Kurulunca seçilen ve sayıları, nitelikleri, seçilme usulleri kanunla belirlenen adaylar arasından rektörlük ve öğretim üyeliğinde başarılı hizmet yapmış profesörlere öncelik vermek sureti ile Cumhurbaşkanınca atanan üyeler ve Cumhurbaşkanınca doğrudan doğruya seçilen üyelere kurulur".

personelinin Başbakanlığa bağlı bir kurul tarafından etik davranış ilkelerine uyup uymadıkları konusunda denetlenmesinin, bu kurum ve kuruluşların özerkliğini zedelediği ayrıca, üniversiteler denetim alanı dışında tutulurken, özerk üniversite yapısı içinde üniversitelere bağlı olarak kurulan enstitülerin kurulun denetim alanı içinde bırakılmasının Anayasa'nın 2., 11, 123., 127. ve 130. maddelerine aykırı olduğu ve iptali gerektiği ileri sürülmektedir.

Konuya ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi şu yorumu yapmıştır:

“Kamu yönetiminde saydamlığın gerçekleştirilmesi ve yolsuzlukla mücadele edilmesi kapsamında, kamu görevlilerinin uyacakları etik davranış ilkelerini belirleyen bir düzenlemenin, kamu hizmeti sunan kimi kurumların “özerk” statüsünü zedeleyebileceği düşünülemez. Çünkü tarafsızlık, saydamlık, dürüstlük, hesap verebilirlik ve benzeri nitelikler insanlara, toplumlara ve kurumlara göre değişiklik göstermedikleri gibi, kimi kurumlara verilen kendi kendini yönetme yetkisi onlara ayrıcalık tanınması anlamını da taşımaz”.

Anayasaya aykırılık iddiası içinde Üniversiteler bünyesindeki “enstitülerin” 5176 sayılı kanun kapsamında kaldığı ileri sürülmüştür. İddiaya göre, 5176 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin ikinci fıkrasında, Yasa'nın kapsamındaki kurum ve kuruluşlar sayılırken “enstitü” de sayılmıştır. Özel yasalarında enstitü olarak adlandırılan “Türk Standartlar Enstitüsü”, “Devlet İstatistik Enstitüsü” ve benzeri kamu kurumları bulunduğu gibi, üniversite ve fakülte bünyelerinde kurulan enstitüler de bulunmaktadır. Üniversite bünyesindeki enstitülerin, 5176 sayılı Kanun'un kapsamında olduğuna ilişkin iddiaya yönelik olarak Anayasa Mahkemesi şu açıklamayı yapmıştır:

“Hizmet yerinden yönetim örgütlerinden olan üniversitelerin yasal dayanağı, Anayasa'nın 130. ve 131. maddeleri ile 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'dur. 2547 sayılı Yasa'nın 3. maddesinde

üniversite, “*Bilimsel özerkliğe ve kamu tüzelkişiliğine sahip yüksek düzeyde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapan; fakülte, enstitü, yüksekokul ve benzeri kuruluş ve birimlerden oluşan bir yükseköğretim kurumu...*”; enstitü ise, “*Üniversitelerde ve fakültelerde birden fazla benzer ve ilgili bilim dallarında lisans üstü, eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve uygulama yapan bir yükseköğretim kurumu...*” olarak tanımlanmıştır. 5176 sayılı Yasa’nın 1. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca üniversiteler anılan Yasa’nın kapsamı dışında bırakıldığından, üniversite ve fakülte bünyelerinde kurulan ve faaliyet gösteren enstitülerin de 5176 sayılı Yasa’nın 1. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında olmadığı açıktır”.

Anayasa Mahkemesi’nin kararında da görüldüğü gibi, Üniversite özerkliği, 5176 sayılı Kanun kapsamına üniversitelerin alınmasına engel değildir. Üniversiteler bu Kanun kapsamına alınması halinde Anayasa’ya aykırılık söz konusu olmayacaktır. Ancak, üniversitelerin 5176 sayılı Kanun’un kapsamı dışında bırakılması, üniversitelerin özerkliği güçlendirici bir tercihtir. Bu nedenle, üniversitelerin bu kanun kapsamına alınmasını önermek, bilimsel özerklik yönünde olumlu bir adım olmayacaktır.

Etik mevzuatı kapsamında tartışılan bir diğer konu da, etik davranış ilkelerinin etik kurullar tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle ve yönergelerle düzenlenip düzenlenemeyeceğidir?

Bu soru 5176 sayılı Kanun’un 1. Maddesi kapsamında Anayasa Mahkemesi’nin gündemine gelmiştir. Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kanunu’na göre, “**Kurul, kamu görevlilerinin görevlerini yürütürken uymaları gereken etik davranış ilkelerini hazırlayacağı yönetmeliklerle belirler**” denilmektedir.

Anayasa Mahkemesine açılan Dava dilekçesinde, 1. maddenin ilk fıkrasında yer alan kimi kavramların içeriğinin ve “gibi” sözcüğü

doğrultusunda benzer yeni kavramların etik değer olarak belirlenerek bu konuda yükümlülük getirilmesinin yasama organı yerine idare içinde yer alan Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun takdirine bırakılmasının, Anayasa'nın 2., 6., 7., 8., 11., 123. ve 128. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülerek kuralın iptali istenilmiştir.

Konuya ilişkin Anayasa Mahkemesi şu açıklamada bulunmuştur:

*“Bir toplumun ahlaki değerleri ile bütünleşen saygı, doğruluk, adalet, güvenilirlik, yararlılık, sorumluluk, hesap verebilirlik gibi **evrensel ilkeler**, toplum bireylerinin davranış kurallarını belirler. Yasa koyucu, meslek etiğine ilişkin olan evrensel ilkelerin bir bölümünü saydıktan sonra, “gibi” ifadesiyle sayılan bu değerlere benzer nitelikteki değerleri amaçlamıştır. Bu durumda idarenin itiraz konusu kuralda yer alan değerlerle bağdaşmayan yeni etik kurallar getiremeyeceği tartışmasız olduğundan “gibi” sözcüğü ile yasama yetkisinin devrine yol açıldığı ileri sürülemez”.*

Anayasa Mahkemesi'nin bu kararına göre, **etik davranış ilkeleri evrensel ilkelere**dir. Dolayısıyla bu ilkelerin yasada tek tek sayılmasına gerek yoktur. Evrensel etik ilkelerine uygun olarak idare etik davranış kurallarını yönetmelikle düzenleyebilir.

Dava dilekçesinde, Anayasa'nın 124. maddesine göre ancak başbakanlık, bakanlıklar ve kamu tüzel kişilerinin, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve kanunlara aykırı olmamak şartıyla yönetmelik çıkarabileceği; tüzel kişiliği olmayan Kamu Görevlileri Etik Kurulu'na yönetmelikle düzenleme yapma yetkisi verilmesinin Anayasa'nın 124. maddesine aykırı olacağı; anılan Yasa'nın 7. maddesinde bu Yasa'nın uygulanmasına ilişkin hususların, Kurul'ca hazırlanacak yönetmelikle belirleneceği ve hazırlanan yönetmeliklerin Başbakan onayı ile yürürlüğe konulacağına ilişkin hükmün durumu değiştirmeyeceği; etik

davranış ilkelerini yönetmelikle belirleme yetkisinin, asli düzenleme yetkisi niteliğini taşıdığı; bu yetkinin, yürütmenin ve idarenin kanuniliği ilkeleri ile çeliştiği; yürütme organının Anayasada belirtilen ayrık haller dışında asli düzenleme yetkisi bulunmadığı, bu yetkinin yasama organına ait olup devredilemeyeceği, kuralın Anayasa'nın 2., 6., 7., 8., 11., 123. ve 124. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülerek iptali istenilmiştir.

Anayasa Mahkemesi evrensel değerdeki etik davranış ilkelerinin yönetmelikle düzenlenebileceğini kabul ettikten sonra, bu yönetmeliği kamu tüzel kişiliği olmayan Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun çıkaramayacağı iddiasına şu yanıtı vermiştir:

*“5176 sayılı Kanun’un 2. maddesine göre, Başbakanlık bünyesinde kurulmuş olan Kamu Görevlileri Etik Kurulu’nun dava konusu kuralda sözü edilen yönetmelikle ilgili yetki ve görevi, anılan Kanun’un 3. ve 7. maddeleri uyarınca bu **yönetmeliği hazırlamaktan ibaret olup, yönetmeliğin yürürlüğe konulması ise Başbakan onayı ile olacağı ve böylece Başbakanlıkça çıkarılan yönetmelik niteliği taşıyacağından bu konuda Anayasa’ya aykırılık bulunmamaktadır. Söz konusu düzenleme ile Kurul’a verilen etik ilkeleri içeren yönetmelik hazırlama yetki ve görevinin, Yasa’nın 1. maddesiyle çerçevesi belirlenmiş olup, yürütme organına, subjektif hakları etkileyen bir kural koyma yetkisi verme anlamını taşımaması nedeniyle, kural Anayasa’nın 2., 6., 7., 8., 11. ve 124. maddelerine aykırı değildir”** (AYM Kararı, Karar Sayısı : 2005/33, 01.06.2005).*

Anayasa Mahkemesi’nin bu yorumunu esas aldığımızda, tüzel kişiliğe sahip Yükseköğretim Kurulu ve Üniversitelerin, yönetmelik çıkarma yetkisine sahip olduğu tartışmasız olduğundan, etik davranış ilkelerini yönetmelikle düzenleyebileceği açıktır. Ancak mahkeme kararında bu yönetmeliğin yasama yetkisinin devri anlamına gelmemesi için iki koşulu sağlaması gerektiği anlaşılmaktadır. Birincisi, etik davranış

kuralları ve bir etik kurumu kurulmasına ilişkin “yasal çerçevenin bulunması”; ikincisi, “doğrudan sübjektif hakları etkileyen kural koyma yetkisi içermemesi”.

Anayasa Mahkemesi’nin 5176 sayılı Kanun’a karşı açılan bir diğer iptal davası kararında, suç ve ceza kapsamında değerlendirilmeyen etik davranış kurallarının yönetmelikle belirlenebileceği, bu konuda kanunda tek tek etik dışı davranışların gösterilmesinin gerek olmadığına hükmetmiştir (AYM Kararı, Karar Sayısı: 2010/33, 04.02.2010).

Danıştay’a, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği tarafından, 13.4.2005 günlü, 25785 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ve Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğe karşı dava açılmış; davacı Birlik, dava konusu Yönetmeliğin dayanağını oluşturan 5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’un, Anayasa’nın 7. ve 38. maddelerine aykırılığı iddiasında bulunmuştur.

Anayasa Mahkemesi bu davada, etik ilkeler ile suç arasındaki ilişkiye girmiş, etik olmayan her davranışın her zaman suç niteliği taşımayacağını belirtmiştir. Kamu görevlisi hakkında **etik kurala aykırılığın tespitine ilişkin karar suç ve ceza niteliğinde değilse, etik dışı davranışı tespiti ilişkin kararlar yönetmelikle düzenlenebilir:**

*“Etik, ahlâkın temellerini inceleyen felsefe dalı ya da bir kimsenin davranışlarına temel olan ahlâk ilkelerinin tümüne denir. Suç, hukuk düzeni tarafından ceza veya güvenlik tedbiri yaptırımına bağlanmış fiildir. Suç oluşturan bir davranış etik de değildir. Ancak etik olmayan her davranış her zaman suç niteliği taşımaz. **Suç ve cezaların yasayla düzenlenme zorunluluğuna karşın, 5176 sayılı Yasa’nın 3. maddesinde etik ilkelerin Etik Kurul tarafından yönetmelikle***

belirlenmesi esası kabul edilmiş, Anayasa Mahkemesi de 1.6.2005 günlü, E.2004/60, K.2005/33 sayılı kararıyla bu kuralı Anayasa'ya aykırı görmemiştir.

Etik Kurulu'nun görevi kapsamında kalan etik kurala aykırılık suç olmadığı gibi, kamu görevlisi hakkında etik kurala aykırılığın tespitine ilişkin kararlar da ceza niteliğinde değildir. Nitekim Yasa'nın 4. maddesinin son fıkrası gereğince, yargı organlarında görülmekte olan veya yargı organlarınca karara bağlanmış bulunan uyuşmazlıklar hakkında Kurula veya yetkili disiplin kurullarına başvuru yapılamayacağına; inceleme sırasında yargı yoluna gidildiği anlaşılan başvuruların işleminin durdurulacağına; 5. maddesinin üçüncü fıkrası gereğince 5176 sayılı Yasa'ya göre yapılan inceleme ve araştırmaların, genel hükümlere göre ceza kovuşturmasına engel oluşturmayacağına ilişkin kurallar da bunu doğrulamaktadır. Etik ilkeye aykırılık kararları ceza niteliğinde olmadığından, kural Anayasa'nın 38. maddesine aykırı değildir”.

Anayasa Mahkemesi aynı kararında, Etik kurul kararlarının, insan onuru ve kişi hakları üzerinde etkisini göz önüne alarak, bu kararlara karşı yargı yolunun açık olduğunu, yargısal kesinlik kazanmadan etik ihlal kararlarının Resmi Gazete'de yayınlanması şeklindeki uygulamaya Anayasa'ya aykırı bulmuştur:

“Öte yandan, idare hukukunda ilgilinin hukuki menfaatini etkileyenler hariç olmak üzere hiçbir hukuki etkiye sahip olmayan tespit edici işlemlere karşı dava açılmayacağı kabul edilmektedir. Etik Kurul'un tespit niteliğindeki kararlarının, insan onuru ve kişilik hakkı üzerindeki etkisi ve Yasa'nın iptali istenilen 5. maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesindeki ‘Ancak, Kurul kararlarının yargı tarafından iptali halinde Kurul, yargı kararını yerine getirir ve Resmi Gazetede yayımlar.’ hükmü, birlikte değerlendirildiğinde Etik Kurul kararlarının yargı denetimine tabi olduğunda kuşku bulunmamaktadır.

5176 sayılı Yasa'nın 1. maddesinde, bu Kanun'un amacı, kamu görevlilerinin uymaları gereken saydamlık, tarafsızlık, dürüstlük, hesap verebilirlik, kamu yararını gözetme gibi etik davranış ilkeleri belirlemek ve uygulamayı gözetmek üzere Kamu Görevlileri Etik Kurulunun kuruluş, görev ve çalışma usul ve esaslarının belirlenmesi olarak gösterilmiştir. Etik Kurulun, etik ilkeye aykırı davranışın tespitine ilişkin karar verme ve inceleme ve araştırma sonucunu ilgililere ve Başbakanlığa yazılı olarak bildirme yetkisi kamuda etik kültürünün yerleşmesi ve kamu görevinin işleyişinde etkinliğin sağlanması için gerekli görülebilirse de bu yazılı bildirim 5176 sayılı Yasa kapsamında kamu görevlilerinin kendileri ve bunların **hiyerarşik üstlerine bildirilmesi ile yetinilmeyip, idari yargı denetimine açık olan bu eylemlerin yargısal kesinlik kazanmadan Resmi Gazete ile kamuoyuna duyurulması ilgilinin herkese teşhiri anlamına gelmekte; bu durum ise bütün temel hak ve özgürlükler için dokunulmaz ve her türlü değerler ölçütünün dışında kabul edilen insan onuru ile kişinin maddi ve manevi varlığının önemli ölçüde zedelenmesine yol açmaktadır.**

Öte yandan, Kamu Görevlileri Etik Kurulu kararının idari yargı tarafından iptal edilerek maddi olguların mevcut olmadığının tespiti halinde, Yasa gereği bu iptal kararının da Resmi Gazete'de yayımlanmasının, daha önceki yayım nedeniyle yazılı ve görsel medyaya haber teşkil edip farklı sübjektif değerlendirmelere maruz kalarak onuru zedelenen ve toplum önünde teşhir edilen kişilerin, uğradıkları manevi zararlarını tümüyle gidermeyeceği de açıktır.

Hukuk devletinin temel gereklerinden olan insan haklarının, demokratik toplum içinde nitelikli bir şekilde kullanılabilmesi sağlanırken, bu kullanımın sonucunda ortaya çıkacak düzensizliklerin olumsuz sonuçlarının kaldırılabilmesi belli bir dengenin kurulmasını gerektirir. Kamuda etik kültürünün yerleşmesi için etik ilkeye aykırılık kararları ile bunların denetimi sonucu idari yargı tarafından verilen

iptal kararlarının Resmî Gazete’de yayımlanmasının suç niteliği taşımayan bir konuda kişinin teşhirine, dolayısıyla toplum içindeki konumunun, maddi ve manevi varlığının ağır bir şekilde etkilenmesine yol açması, kişi özgürlüğü ile kamu gücünün kullanılması arasındaki hassas dengenin özgürlük aleyhine bozulması demektir. Bu nedenle kural demokratik toplum düzeninin gereklerine ve adalet ilkelerine dolayısıyla hukuk devletine ve kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkına aykırı bulunmaktadır”.

Yukarıda aktarılan Anayasa mahkemesi kararları ışığında bir değerlendirme yaptığımızda, etik davranış ilkelerinin evrensel nitelikte olduğu, doğrudan yasada gösterilmese de, yönetmelikle düzenlenebileceği, yönetmelik çıkarma yetkisine sahip kamu tüzel kişilerinin çıkaracağı yönetmelikte, etik davranış ilkelerini belirleme yetkisini etik kurullara bırakabileceği anlaşılmaktadır.

Bu noktada sorulması gereken soru **Yükseköğretim alanı etik davranış kurallarına ilişkin özel bir kanun bulunup bulunmadığı, mevcut kanunların ve yönetmeliklerin yeterli olup olmadığıdır.**

4. Yükseköğretim Mevzuatında Etik Hukuku

Türkiye’de yükseköğretim kurumlarında etik davranış ilkelerine ilişkin özel bir kanun bulunmamaktadır. Konu 2547 sayılı Kanun kapsamında disiplin hukuku hükümleri çerçevesinde düzenlenmektedir. Yükseköğretim Kurulu bünyesinde, araştırma ve yayın etiğine ilişkin düzenlemelere bakıldığında, “Doçentlik Yönetmeliği” ve “Üniversitelerarası Kurul Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında bilimsel araştırma ve yayın etiğine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Bu kapsamda yaşanan hukuki tartışmalardan biri de, bilimsel araştırma ve yayın etiğine ilişkin kuralları düzenleme yetkisinin Yükseköğretim Kurulu’na mı yoksa Üniversitelerarası Kurul’a mı ait olduğu yönünde yaşanmıştır.

4.1. Disiplin Hükümleri Kapsamında Etik Dışı Davranışlar

Yükseköğretim Kanununun da, etik dışı davranışlar, disiplin hükümleri kapsamında değerlendirilmiştir. 2547 sayılı Kanun'un disiplin hukukuna ilişkin maddeleri incelendiğinde, üniversite personeline ilişkin etik dışı davranışları yaptırıma bağladığı görülür. Özellikle 2/12/2016 tarih ve 6764 sayılı Kanun'un 26. Maddesiyle, bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırı davranışlar, disiplin maddeleri içine yerleştirilmiştir.

Disiplin maddelerini etik hukuku bakımından değerlendirdiğimizde, personel ve yönetim etiği; bilimsel araştırma ve yayın etiği; eğitim ve öğretim etiği şeklinde gruplandırmak mümkündür:

Personel ve yönetim etiği:

- Yetkili makamların bilgi ve belge istemini mazeretsiz olarak zamanında yerine getirmemek (uyarma)
- Maiyetindeki elemanların yetiştirilmesinde özen göstermemek (uyarma)
- Resmi ilan, afiş, program, yazı ve benzeri dokümanları koparmak, yırtmak veya tahrif etmek (kınama)
- Üniversite veya bağlı birimlerin sınırları içinde herhangi bir yeri kurumun izni olmadan hizmetin amaçları dışında kullanmak veya kullandırmak (kınama)
- Yükseköğretim üst kuruluşları ile yükseköğretim kurumlarının organlarında yapılan konuşma ve alınan kararları, yetkili olmadığı halde organ veya üyelerinin aleyhinde davranışlara yol açmak maksadıyla dışarı yaymak (aylıktan ve ücretten kesme)
- Kuruma ait araç, gereç, belge ve benzeri eşyayı görevin sona ermesine ve kurumca yazı ile istenmesine rağmen belirlenen süre içinde geri vermemek (aylıktan ve ücretten kesme)

- Dayanaksız, yersiz ve kasıtlı olarak suç isnadında bulunmak (aylıktan ve ücretten kesme)
- Hukuka aykırı olarak kurumun bilişim sisteminin bütününe veya bir kısmına kasten girmek veya orada kalmak (aylıktan ve ücretten kesme)
- Görevi sebebiyle veya görevi sırasında doğrudan veya dolaylı olarak her ne ad altında olursa olsun menfaat sağlamak, iş sahiplerinden veya öğrencilerden borç para istemek veya almak (Kademe ilerlemesinin durdurulması)
- Hizmet içinde resmi bir belgeyi tahrif etmek, yok etmek, gizlemek veya sahte olarak düzenlemek, sahte belgeyi bilerek kullanmak, kullandırmak (Kademe ilerlemesinin durdurulması)
- Kamu hizmetlerinin yürütülmesini engellemek, boykot ve işgal eyleminde bulunmak (Kademe ilerlemesinin durdurulması)
- Basın-yayın veya bilişim sistemlerini kullanarak amiri, iş arkadaşları, personeli, hizmetten yararlananlar veya öğrencileri hakkında gerçeğe aykırı açıklamada veya haksız isnatta bulunmak veya rızaları olmaksızın özel hayatlarıyla ilgili açıklama yapmak (Kademe ilerlemesinin durdurulması)
- Görevin yerine getirilmesinde dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayrımı yapmak, kişilerin yarar veya zararını hedef tutan davranışlarda bulunmak (Kademe ilerlemesinin durdurulması)
- Terör niteliğinde eylemlerde bulunmak veya bu eylemleri desteklemek (Kamu görevinden çıkarma)
- Amire, iş arkadaşlarına, personeline, hizmetten yararlananlara veya öğrencilerine fiili saldırıda veya cinsel tacizde bulunmak (Kamu görevinden çıkarma)
- Kamu hizmeti veya öğretim elemanı sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak (Kamu görevinden çıkarma)

- Uyuşturucu veya uyuşturucu olarak kabul edilen diğer uyarıcı maddeleri kullanmak, bulundurmak, başkalarına vermek, kullanılmasını özendirmek, satmak, imal etmek (Kamu görevinden çıkarma)
- Hukuka aykırı olarak kurumun verilerini elde etmek, kaydetmek, kullanmak, depolamak, dağıtmak, değiştirmek veya yok etmek (Kamu görevinden çıkarma)
- Kurumun bilişim sistemlerinin işleyişini kasten engellemek veya bozmak (Kamu görevinden çıkarma)

Araştırma ve yayın etiği:

- Destek alınarak yürütülen araştırmalar sonucu yapılan yayınlarda destek veren kişi, kurum veya kuruluşlar ile bunların katkılarını belirtmemek (uyarma)
- Yayınlarında hasta haklarına riayet etmemek (kınama)
- İnsanlarla ilgili biyomedikal araştırmalarda veya diğer klinik araştırmalarda ilgili mevzuat hükümlerine aykırı davranmak (kınama)
- İncelemek üzere görevlendirildiği bir eserde yer alan bilgileri eser sahibinin açık izni olmaksızın yayımlanmadan önce başkalarıyla paylaşmak (kınama)
- Bilimsel bir çalışma kapsamında yapılan anket ve tutum araştırmalarında katılımcıların açık rızasını almadan ya da araştırma bir kurumda yapılacaksa ayrıca kurumun iznini almadan elde edilen verileri yayımlamak (kınama)
- Araştırma ve deneylerde, çalışmalara başlamadan önce alınması gereken izinleri yetkili birimlerden yazılı olarak almamak (kınama)
- Araştırma ve deneylerde mevzuatın veya Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin ilgili araştırma ve deneylere dair hükümlerine aykırı çalışmalarda bulunmak (kınama)

- Araştırmacılar veya yetkililerce, yapılan bilimsel araştırma ile ilgili olarak muhtemel zararlı uygulamalar konusunda ilgilileri bilgilendirme ve uyarma yükümlülüğüne uymamak (kınama)
- Akademik atama ve yükseltmelere ilişkin başvurularda bilimsel araştırma ve yayınlara ilişkin yanlış veya yanıltıcı beyanda bulunmak (kınama)
- Araştırma ve deneylerde, hayvanlara ve ekolojik dengeye zarar vermek (aylıktan ve ücretten kesme)
- Bilimsel çalışmalarda, diğer kişi ve kurumlardan temin edilen veri ve bilgileri, izin verildiği ölçüde ve şekilde kullanmamak, bu bilgilerin gizliliğine riayet etmemek ve korunmasını sağlamamak (aylıktan ve ücretten kesme)
- Bilimsel araştırma için sağlanan veya ayrılan kaynakları, mekânları, imkânları ve cihazları amaç dışı kullanmak (aylıktan ve ücretten kesme)
- Mükerrer yayınlarını akademik atama ve yükselmelerde ayrı yayınlar olarak sunmak (aylıktan ve ücretten kesme)
- Bir araştırmanın sonuçlarını, araştırmanın bütünlüğünü bozacak şekilde ve uygun olmayan biçimde parçalara ayırıp birden fazla sayıda yayımlayarak bu yayınları akademik atama ve yükselmelerde ayrı yayınlar olarak sunmak (aylıktan ve ücretten kesme)
- Aktif katkısı olmayan kişileri yazarlar arasına dâhil etmek veya olan kişileri dâhil etmemek, yazar sıralamasını gerekçesiz ve uygun olmayan bir biçimde değiştirmek, aktif katkısı olanların isimlerini sonraki baskılarda eserden çıkartmak, aktif katkısı olmadığı hâlde nüfuzunu kullanarak ismini yazarlar arasına dâhil ettirmek (aylıktan ve ücretten kesme)
- İnsanlarla ilgili biyomedikal araştırmalarda ve diğer klinik araştırmalarda ilgili mevzuat hükümlerine aykırı davranmak suretiyle kişilere zarar vermek (Kademe ilerlemesinin durdurulması)
- Bilimsel araştırmalarda gerçekte var olmayan veya tahrif edilmiş verileri kullanmak, araştırma kayıtları veya elde edilen verileri

tahrif etmek, araştırmada kullanılmayan cihaz veya materyalleri kullanılmış gibi göstermek, destek alınan kişi ve kuruluşların çıkarları doğrultusunda araştırma sonuçlarını tahrif etmek veya sekillendirmek (Kademe ilerlemesinin durdurulması)

- Başkalarının zgn fikirlerini, metotlarını, verilerini veya eserlerini bilimsel kurallara uygun biçimde atıf yapmadan kısmen veya tamamen kendi eseri gibi göstermek (niversite ğretim mesleğinden ıkarma)

Eğitim ve ğretim etiği:

- Resmi olarak ders vermekle yükümlü bulunulan öğrencilere özel ders vermek (kınama)
- Yükseköğretim kurumları içinde siyasi parti faaliyetinde bulunmak veya siyasi parti propagandası yapmak (kınama)
- Ders, seminer, konferans, laboratuvar, grafik çalışma ve sınav gibi ğretim çalışmaları- nın yapılmasına engel olmak; görevlileri, öğrencileri eğitim-ğretim alanı dışına çıkartmak; görev yapılmasına engel olmak; öğrencileri bu tür davranışlara teşvik etmek veya zorlamak ya da bu maksatla yapılacak hareketlere iştirak etmek (Kademe ilerlemesinin durdurulması)

2547 sayılı Kanun'un disiplin soruşturmasında uyulacak esasları düzenleyen 53/A maddesine göre, "*Bilimsel araştırma ve yayın etiğine ilişkin disiplin cezası verilmesini gerektiren fiiller açısından soruşturma başlatılmadan önce **bilimsel araştırma ve yayın etiği kurullarınca** inceleme yapılması zorunludur*". Bu düzenleme, bilimsel araştırma ve yayın etine ilişkin değerlendirme yapmak üzere etik kurulları kurma yönünden yasal bir sorumluluk getirmektedir. Bu kapsamda niversitelerarası Kurul ve üniversitelere bağlı bilimsel araştırma ve yayın etiği komisyon veya kurulları oluşturulmaktadır.

4.2. Doçentlik Yönetmeliği Kapsamında Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği

Yükseköğretim Kurulu bünyesinde, araştırma ve yayın etiğine ilişkin düzenlemelere bakıldığında, “Doçentlik Yönetmeliği” ve “Üniversitelerarası Kurul Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında bilimsel araştırma ve yayın etiğine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

15 Nisan 2018 tarihli yeni Doçentlik Yönetmeliğinde, etik düzenlemelerine yer verilmiştir. Bu Yönetmeliğin Amaç ve Kapsam kenar başlıklı 1. Maddesine göre, “Bu Yönetmeliğin amacı, doçentlik değerlendirmesine ilişkin usul ve esasları belirlemektir. (2) Bu Yönetmelik, doçentlik bilim/sanat alanlarının belirlenmesi, doçentlik başvurusu yapabilme şartları, başvuru zamanı ve usulü, doçentlik değerlendirme jürilerinin oluşturulması, doçentlik sürecinin yürütülmesi, Üniversitelerarası Kurul tarafından belirlenen intihal, diğer bilimsel araştırma ve yayın etiği ve disipline aykırılık iddiaları dolayısıyla izlenecek yollarla komisyonların teşkiline ve görevlerine ilişkin hükümleri kapsar”. Doçentlik Yönetmeliğinin Üçüncü Bölüm başlığı, “**Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırılık, Doçentlik Komisyonu**” olup bu bölümde, 7. maddede “**Bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırılık**” halleri düzenlenmiştir. **Bu düzenlemeye göre,** “*Üniversitelerarası Kurul, bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırılık... bakımından doçentlik değerlendirmesine başvuran adayların durumlarını, kendi bünyesinde oluşturacağı veri tabanından kontrol eder (m.7)*”.

Eser incelemesi yapan jüri üyeleri, başvuru dosyasında yer alan herhangi bir eserde bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırılık tespit ederse, bu durumu hazırlayacağı gerekçeli bir raporla ve iddiaya konu olan eserlerle birlikte Üniversitelerarası Kurula bildirir (m.7/2). Bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırılık iddiası hakkında gerekli

işlemler, Üniversitelerarası Kurul tarafından belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde yapılır. Üniversitelerarası Kurul, bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırılık iddiası hakkında gerekli işlemlerin yapılması için durumu belgeleriyle birlikte ilgili **bilimsel araştırma ve yayın etiği komisyonuna** gönderir ve bir karar verilinceye kadar doçentlik başvurusuyla ilgili herhangi bir işlem yapmaz (m.7/3). Bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırılık iddialarını incelemek ve sonuçlandırmak amacıyla Üniversitelerarası Kurul bünyesinde Fen ve Mühendislik Bilimleri, Sağlık ve Spor Bilimleri, Sosyal ve Beşeri Bilimler ile Güzel Sanatlar alanlarından olmak üzere üç adet **Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Komisyonu** kurulur. Bu komisyonların kuruluşu, çalışma usul ve esasları Üniversitelerarası Kurul tarafından belirlenir (m.7/4). İlgili bilimsel araştırma ve yayın etiği komisyonu tarafından incelenen bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırılık iddiasının doğru olmadığı tespit edildiğinde, doçentlik değerlendirme süreci kaldığı yerden devam eder (m.7/5). Bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırılık iddiası hakkında yapılacak inceleme neticesinde etik ihlalde bulunduğu karar verilen aday, doçentlik değerlendirme başvurusunda başarısız sayılır. Adayın idarî, cezaî ve hukukî sorumluluğuna ilişkin hükümler saklıdır (m.7/6). İnceleme neticesinde etik ihlalde bulunduğu tespit edilen adayla ilgili karar, gerekli disiplin ve diğer idarî işlemlerin başlatılması amacıyla bilgi ve gereği için adayın bağlı olduğu kuruma ve gerekli görülen hallerde Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına bildirilir (m.7/7).

Jüri üyelerince doçentlik değerlendirme başvurusuyla ilgili olarak adayın yanıltıcı bilgi veya belge sunduğunun ileri sürülmesi veya re'sen tespit edilmesi halinde, bu konuda bir karar verilinceye kadar Üniversitelerarası Kurul, doçentlik başvurusuyla ilgili herhangi bir işlem yapmaz. İlgili bilimsel araştırma ve yayın etiği komisyonu tarafından yapılacak inceleme neticesinde iddianın doğru olduğunun tespiti halinde aday başarısız sayılır. İddianın doğru olmadığına karar verilmesi halinde doçentlik değerlendirme süreci kaldığı yerden

devam eder (m.7/8). Adayın doçentlik başvuru süreci devam ederken aday hakkında doçentlik başvuru dosyasında sunmuş olduğu herhangi bir eserinde bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırılık bulunduğu iddiasını içeren şikâyet veya ihbar yapılması halinde, Üniversitelerarası Kurul bu başvuruyu değerlendirilmesi amacıyla derhal ilgili Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Komisyonuna gönderir. İlgili Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Komisyonu bu başvuru hakkında ön değerlendirme yapar. Yapılan ön değerlendirmede, başvurunun inandırıcı mahiyette bilgi ve belgeye dayalı olduğunun tespit edilerek iddianın incelenmesine karar verilmesi halinde Üniversitelerarası Kurul doçentlik başvurusuyla ilgili herhangi bir işlem yapmaz. Bunlar hakkında sekizinci fıkra hükümleri uygulanır (m.7/9).

29.08.2012 tarihli Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi kaldırılarak yerine Üniversitelerarası Kurul Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi kabul edilmiştir. Bu yönerge, yürürlükteki mevzuat hükümleri uyarınca doçentlik başvurusunda bulunan adaylar tarafından yapılan her tür bilimsel araştırma ve çalışmalar ile gerçekleştirilen bilimsel etkinlikler, desteklenen ve/veya yürütülen bilimsel araştırma-geliştirme projeleriyle ilgili araştırma ve yayın etiği konularını kapsar (m.2). Yönerge'nin 4. Maddesinde "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" tek tek sayılmış ve tanımlanmıştır. Böylece bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırı eylemler, doçentlik yönetmeliği kapsamında, doçentlik başvurularında inceleme konusu olduğu gibi 2547 sayılı Kanun kapsamında etik dışı davranışlar disiplin hukuku kapsamında değerlendirilmektedir. Yönerge, sadece doçentlik için değil, "bu yönerge kapsamına giren her tür bilimsel araştırma, çalışma, yayın ve etkinliklerde uyulması gereken bilim etiği kurallarını" belirlemiştir. Dolayısıyla Üniversiteler kendi bünyelerinde çıkaracakları yönetmelik ve yönergelerde, ÜYAK Yönergesini ve Doçentlik Yönetmeliğini ve 2547 sayılı Kanun'un 53/A maddesindeki disiplin kurallarını birlikte değerlendirecektir.

Üniversiteler bünyesinde çıkarılan etik yönetmeliklerinde daha çok Üniversite bünyesinde oluşturulan Etik kurullarının yapısı ve oluşumu düzenlenmektedir. Örneğin İstanbul Üniversitesi Etik Kurul Yönetmeliği'nin 1. Maddesine göre, “Bu Yönetmeliğin amacı; İstanbul Üniversitesi bünyesinde kurulan Etik Kurulun oluşumunu, görevlerini ve çalışma esaslarını düzenlemektir”. Yönetmelikte, Üniversite Etik Kuruluna “Üniversitede uygulanacak etik ilkeleri ve bu ilkelerin uygulama yöntemlerini belirlemek ve Senatoya sunmak” görevi verilmiştir (m.13/2-a).

4.3. Üniversitelerarası Kurul'un Etik Mevzuat Düzenleme Yetkisi

2547 sayılı Kanun'da etik davranış ilkelerini belirlemede Yükseköğretim Kurulu ile Üniversitelerarası Kurul'un hangisinin yetkili olduğu konusunda hukuki bir tartışma bulunmaktadır. Danıştay 8. Dairesi 12.10.2015 tarih ve 4040 sayılı kararında, Yükseköğretim Kurulu ile Üniversitelerarası Kurulun yasal statüsünü 2457 sayılı Kanun kapsamında tartışarak, **bu yetkinin her bir ayrı tüzel kişilik olan iki kurum arasında paylaştırıldığına karar** vermiştir. Bir öğretim üyesinin 07.02.2015 tarih ve 29260 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Doçentlik Yönetmeliği'ne karşı açtığı davada Danıştay konu ile ilgili olarak şu açıklamada bulunmuştur:

“Yasa koyucu 2547 sayılı Kanunla Doçentlik sınavı ile ilgili, iki ayrı tüzel kişi olan ve aralarında hiyerarşik ya da vesayet ilişkisi bulunmayan Yükseköğretim Kurulu ve Üniversitelerarası Kurula çeşitli görevler vermiştir. Doçentlik sınavına ilişkin her iki idarenin yetkisinin sınırlarının 2547 sayılı Kanunda belirtilen özel düzenlemelerden çıkarmak mümkündür. Öncelikle doçentlik sınavı ile ilgili usul ve esasların belirlenmesi ve bu sınava ilişkin bilim alanlarının tespiti konusunda yasada Yükseköğretim Kuruluna yetki verilmiş ve bu kurulca Üniversitelerarası Kurulun da görüşü alınmak suretiyle dava konusu yönetmelik yayımlanmıştır. Dolayısıyla bir

bütün olarak Yükseköğretim Kurulunun Doçentlik Sınav Yönetmeliği çıkarma yetkisinde mevzuata aykırılık bulunmamaktadır. Ancak anılan Yönetmelik gibi içeriğindeki maddelerde geçen düzenlemelerin de Yükseköğretim Kurulunun yetkisi dahilinde olması gerektiği tartışmasızdır.

*Doçentlik sınavının Üniversitelerarası Kurulca yılda iki defa yapılacağı, yasada belirtilen amaçları gerçekleştirmek için sürekli ve geçici birim ve komisyonlar kuracağı, bu birim ve komisyonların teşkil ve çalışma esaslarının da yine Üniversitelerarası Kurulca belirleneceği yukarıda değinilen yasanın 11. Maddesinde açıkça ifade edilmiştir. Yine aynı maddenin **(b) fıkrasının 6. bendinde doçentlik sınavlarını düzenleme ve doçentlik sınavı ile ilgili esasları tespit etme görevi de Üniversitelerarası Kurula verilmiştir.** Görüldüğü üzere bu düzenlemeler Doçentlik sınavını yapacak olan ve daha çok akademik yönü bulunan Üniversitelerarası Kurula verilmiş yetkileri içeren özel düzenlemelerdir.*

*Dava konusu Yönetmelikle doçentlik sınavını gerçekleştirmek amacıyla Üniversitelerarası Kurul bünyesinde bir Doçentlik Sınav Komisyonunun kurulacağı öngörülmüş, bu kurulun nasıl oluşacağı, çalışma esasları ve görevleri belirlenmiştir. Ancak bu komisyon ve üyelerinin teşkil, çalışma şartları ve görevlerine ilişkin 2547 sayılı Yasada Yükseköğretim Kuruluna verilmiş herhangi bir yetki bulunmamaktadır. Anılan bu yetki ise bir önceki paragrafta belirtildiği üzere Üniversitelerarası Kurula verilmiştir. **Dolayısıyla Doçentlik Sınav Komisyonuna ilişkin bu husus (teşkil, çalışma şartları ve görevleri) aynı yasanın 65. maddesinin (b) bendi uyarınca ancak Üniversitelerarası Kurul tarafından düzenlenebilecektir**” (Danıştay 8. Dairesi, E. 2015/4040 YD. T., 12.10.2015).*

Kararda Danıştay 8. Dairesi Üniversitelerarası Kurul’u da tüzel kişilik kabul ederek, Yükseköğretim Kurulu ile denk bir tüzel kişilik gibi kabul

etmiş ve çıkarılacak bir yönetmelikte, Üniversitelerarası Kurul'un yetkisi dahilinde olan etik konusu ve Etik Komisyonu oluşturma konusunda, Yükseköğretim Kurulunun düzenleme yapamayacağını ifade etmiştir.

Bu karardan sonra 2547 sayılı Kanun'da bazı değişiklikler yapılmıştır. Bunlardan biri, kararda geçen 2547 sayılı Kanun'un 11. Maddesinin b fıkrasının 6 bendine ilişkindir. Bu bentte yer alan “doçentlik sınavlarını düzenleme ve doçentlik sınavı ile ilgili esasları tespit etme görevi de Üniversitelerarası Kurula verilmiştir” ifadesi yerine, (Değişik: 22/2/2018-7100/3 md.) Doçentlik başvurularında ilgili bilim veya sanat alanında jüriler oluşturarak adayların yayın ve çalışmalarını **Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenen esas ve usuller kapsamında** değerlendirip, yeterli yayın ve çalışmaya sahip olan adaylara doçentlik unvanı vermek,” hükmü getirilmiştir. Böylece doçentlik başvurularında bilim veya sanat alanında adayların yayın ve çalışmalarına ilişkin Yönetmelik çıkarma yetkisi Yükseköğretim Kuruluna ait olduğu açıkla düzenlenmiştir. İkinci değişiklik ise yine Danıştay 8. Dairesinin kararında geçen 2547 sayılı Kanun'un 65. Maddesinin (b) bendine ilişkindir. “Yönetmelikler” kenar başlıklı 65. Maddede hangi konularda Yükseköğretim Kurulu hangi konularda Üniversitelerarası Kurulun yönetmelik çıkaracağı düzenlenmiştir. Bu maddenin a fıkrasının 14. Bendinde, **2/12/2016-6764/35 md ile yapılan değişiklik ile “Bilimsel araştırma ve yayın etiği kurullarının oluşumu, görevleri ve çalışmalarına ilişkin usul ve esasları” belirleme yetkisinin Yükseköğretim Kuruluna ait olduğu** ifade edilmiştir.

Ancak Danıştay'ın kararında asıl tartışılması gereken konu, Üniversitelerarası Kurulun bir tüzel kişiliğe sahip olup olmadığıdır. Anayasa'da ne de 2547 sayılı Kanunda Üniversitelerarası Kurulun tüzel kişiliğe sahip olduğuna dair bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, 2547 sayılı Kanun'un 65. Maddesinin b fıkrasında, “Aşağıdaki

hususlar Üniversitelerarası Kurul tarafından çıkarılacak yönetmeliklerle düzenlenir: (1) Lisansüstü öğretim esasları, (2) Bu Kanunun uygulanması ile ilgili diğer akademik hususlar”. Anayasa’nın 124. Maddesine göre yönetmelik çıkarma yetkisi kamu tüzel kişiliklerine tanınmış bir yetkidir. Kanun’un 65. Maddesinde ÜYAK’a yönetmelik çıkarma yetkisi verildiği için kamu tüzel kişiliği olduğu ileri sürülebilir. Ancak, 2547 sayılı Kanun’da Anayasa’da ÜYAK’ın tüzel kişiliğe sahip olduğuna dair bir hüküm bulunmamaktadır. 2547 sayılı Kanun’un “*Yükseköğretim Kurulu*” kenar başlıklı 6. Maddesine göre, “Yükseköğretim Kurulu, tüm yükseköğretimi düzenleyen ve yükseköğretim kurumlarının faaliyetlerine yön veren, bu kanunla kendisine verilen görev ve yetkiler çerçevesinde özerkliğe ve **kamu tüzel kişiliğine sahip**, bir kuruluştur”. Aynı Kanun’un “Üniversitelerarası Kurul” kenar başlıklı 11. Maddesinin b fıkrasına göre, “Üniversitelerarası Kurul **akademik bir organ** olup aşağıdaki görevleri yapar” demekte ve tüzel kişiliğe sahip olduğu ifade edilmemektedir. Aynı fıkranın 3. bendinde, “Üniversitelerin tümünü ilgilendiren eğitim - öğretim, bilimsel araştırma ve yayım faaliyetleri ile ilgili **yönetmelikleri hazırlamak veya görüş bildirmek**”, ifadesi geçmektedir. Bu bentte dikkat edilirse Yönetmelik **çıkarmak değil, hazırlamak ifadesi** kullanılmıştır. Aslında doğru ifade bu bentteki düzenlemedir. ÜYAK’ın kamu tüzel kişiliği olmadığından, YÖK’un çıkaracağı yönetmeliklere Kanun’un kendisine verdiği yetkiler alanında yönetmelik hazırlığı yapabilir. Ancak kendi adına yönetmelik çıkaramaz.

Nitekim 2018 tarihli Doçentlik Yönetmeliği’nin YÖK çıkarmıştır. Ancak sorun ÜYAK’ın tüzel kişiliği olmadığı halde Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesini çıkarıp çıkaramayacağıdır. ÜYAK’ın tüzel kişiliği olmadığından bu konuda yönergeyi hazırlar ancak yönerge YÖK tarafından çıkarılmalıdır.

Etik konusunda 2547 sayılı Kanun’un “Yönetmelikler” kenar başlıklı 65. Maddede hangi konularda Yükseköğretim Kurulu hangi konularda Üniversitelerarası Kurulun yönetmelik çıkaracağı düzenlenmiştir.

Bu maddenin a fıkrasının 14. Bendinde, **2/12/2016-6764/35 md ile yapılan değişiklik ile “Bilimsel araştırma ve yayın etiği kurullarının oluşumu, görevleri ve çalışmalarına ilişkin usul ve esasları” belirleme yetkisinin Yükseköğretim Kuruluna ait olduğu** ifade edilmiştir. Dolayısıyla, etik davranış ilkelerinin belirlenmesi ve komisyonlarının kurulması konusunda Üniversitelerarası Kurul yönetmelik veya yönerge hazırlasa da, bu yönetmelik kamu tüzel kişiliğine sahip Yükseköğretim Kurulu tarafından çıkarılması gerekir. Üniversitelerarası Kurul 11. Maddeye dayanarak, etik davranış ilkelerine yönelik hazırlayacağı bir yönetmeliği Yükseköğretim Kurulu onaylayacak ve yine kanunda kendisine tanınan komisyon kurma yetkisine dayanarak aynı yönetmelik içinde Yükseköğretim Etik Komisyonu kurabilecektir.

2547 sayılı Kanun’un 5. Maddesinde yükseköğretim alanına ilişkin “ana ilkeler” belirlenmiştir. Ancak bu ana ilkeler arasında “etik” konusunda bir ilke belirlenmemiştir. Bu maddede temel etik değerleri sayılarak, yükseköğretimde etik konusu ana ilkeler arasında yer alması olumlu olacaktır. Aynı şekilde Yükseköğretim Kurulunun görev ve yetkilerinin düzenleyen 7. Maddede, etik davranış ilkelerini belirlemeye ilişkin açık bir düzenleme yer almamaktadır.

Etik konusunda, 2547 sayılı Kanun’da açıkça bir yetkilendirme olmasa dahi, genel yetkiler kapsamında etik konulu yönetmeliklerin çıkarılabileceği açıktır. 2547 sayılı Kanun’un “Amaç” kenar başlıklı 1. Maddesine göre, *“Bu kanunun amacı; yükseköğretimle ilgili amaç ve ilkeleri belirlemek ve bütün yükseköğretim kurumlarının ve üst kuruluşlarının teşkilatlanma, işleyiş, görev, yetki ve sorumlulukları ile eğitim - öğretim, araştırma, yayım, öğretim elemanları, öğrenciler ve diğer personel ile ilgili esasları bir bütünlük içinde düzenlemektir”*.

Kanun’un amaç maddesine bakıldığında, etik davranış kurallarını belirleme konusunda genel yetki içerdiği görülmektedir. Açıkça

etik ilkelerde düzenleme yapma yetkisinden bahsedilmese dahi yükseköğretimle ilgili tüm esasları bir bütünlük içinde düzenleme yetkisi içerdiğinden, etik davranış kuralları bu Kanun kapsamında düzenlenebilir. Danıştay'ın yerleşik içtihadına göre, *“bir konunun yönetmelikle düzenleneceği yasada açıkça belirtilmemiş olsa dahi, bu durum, idarenin o konuda yönetmelik çıkarmasına engel teşkil etmemektedir. İdare, dayanağını yasada bulmak ve genel esasları yine yasada gösterilmek kaydıyla görev alanını ilgilendiren her konuyu yönetmelikle düzenleyebilir”* (Danıştay 10. Dairesi, E. 2009/3329 K. 2011/52 T., 18.01.2011).

4.4. Üniversitelerde Görev Alan İdari Personelin Etik Hukukuna İlişkin Durumu

Türkiye’de hem devlet hem de vakıf üniversitelerinin kamu tüzel kişiliği bulunmaktadır. Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 23. Maddesine göre, Vakıf yükseköğretim kurumlarında görev alacak olan akademik ve idari personelin çalışma esasları 2547 sayılı Kanunda devlet üniversiteleri için öngörülen hükümlere tabidir. Bu personelin aylık ve diğer *özlük hakları* bakımından ise 4857 sayılı İş Kanunu hükümleri uygulanır”. Bu hükümden anlaşıldığı gibi özlük hakları dışında, disiplin ve etik davranış ilkeleri bakımından, vakıf üniversiteleri akademi ve idari personeli, devlet üniversiteleri ile aynı hukuki statüde kabul edilmektedir.

5176 sayılı Kanun’un 1. Maddesine göre, “üniversiteler hakkında bu Kanun hükümleri uygulanmaz”. Kanun’un *“Kurula veya yetkili disiplin kurullarına başvuru”* kenar başlıklı 4. Maddesine göre,

“Bu Kanun kapsamındaki kamu kurum ve kuruluşlarında etik davranış ilkelerine aykırı uygulamalar bulunduğu iddiasıyla, en az genel müdür veya eşiti seviyedeki kamu görevlileri hakkında Kurula başvurulabilir. Hangi unvanların genel müdür eşiti sayılacağı kurum ve kuruluşların

teşkilât yapısı ve yürüttükleri hizmetlerin niteliği dikkate alınarak Kurul tarafından belirlenir.

Diğer kamu görevlilerinin, etik davranış ilkelerine aykırı uygulamaları bulunduğu iddiasıyla yapılacak başvurular, ilgili kurumların yetkili disiplin kurullarında, Kurul tarafından çıkarılan yönetmeliklerde belirlenen etik davranış ilkelerine aykırılık olup olmadığı yönünden değerlendirilir. Değerlendirme sonucu alınan karar, ilgililere ve başvuru sahibine bildirilir”.

ETİK Kurulun, resmi web sayfasında, etik kurula başvuru koşullarına ilişkin olarak, “üniversite görevlileri hakkında yapılan etik ihlal başvuruları **işleme alınmayacaktır**” denilmektedir (<http://etik.gov.tr/tr-tr/Ba%C5%9Fvuru-%C5%9Eartlar%C4%B1,09.05.2018>). Yönetmeliğin “Tanımlar” kenar başlıklı 4. Maddesinin c fıkrasında **“Kamu görevlileri: 2 nci maddede geçen ve kapsama dahil kamu kurum ve kuruluşlarında görevli tüm personeli”**, kapsar denilmektedir.

Üniversitelerdeki tüm personel, Kamu Görevlileri Etik Kanunu kapsamına çıkarıldığı anlaşılmaktadır. Bu konuda 2547 sayılı kanun ve idari personel yönünden 657 sayılı kanunda yer alan etik kuralları geçerli olacaktır ⁷. Dolayısıyla vakıf yükseköğretim kurumlarındaki

⁷ 2547 sayılı Kanun’da “Memurlar ve Diğer Görevliler” kenar başlıklı 8. Bölümde, 51. Maddeye göre “Yükseköğretim üst kuruluşlarında başkana, üniversitelerde rektöre bağlı, merkez yönetim örgütünün başında bir genel sekreter ve hizmetlerin gerekli kıldığı daire başkanları, müdürler, danışmanlar, hukuk müşavirleri, uzmanlar ile büro ve iç hizmet görevlerini yapmak üzere, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi memurlar ve diğer görevliler bulunur”. b. Her fakültede, dekana bağlı ve fakülte yönetim örgütünün başında bir fakülte sekreteri, enstitü ve yüksekokullarda ise enstitü veya yüksekokul müdürüne bağlı enstitü veya yüksekokul sekreteri bulunur. Sekretere bağlı büro ve iç hizmet görevlerini yapmak üzere gerekli görüldüğü takdirde, yeteri kadar müdür ve

idari personel de, devlet üniversitelerindeki idari personel gibi aynı disiplin ve etik davranış kurallarına tabi olacaktır. Bu kapsamda Üniversitelerde genel sekreter ve ona bağlı tüm idari personel ile fakülte sekreterleri ve tüm diğer görevliler, devlet memurları kanununda yer alan ödev sorumluluklara tabi olacaktır.

Devlet memurları Kanunu'nun "Ödevler ve Sorumluluklar" kenar başlıklı 2. Bölümünde, memurların uyması gereken etik ilkeler sayılmıştır. Bunlar; Sadakat (m.6), Tarafsızlık ve devlete bağlılık (m.7), Davranış ve işbirliği (md.8), Yurt dışında davranış (md.9), Mal bildirimini (md.14), Basına bilgi veya demeç verme (md.15), Resmi belge, araç ve gereçlerin yetki verilen mahaller dışına çıkarılmaması ve iadesi (md. 16). Aynı Kanun'un "Yasaklar" kenar başlıklı 4. Bölümünde diğer bazı etik dışı davranışlara yer verilmiştir. Bunlar; Toplu eylem ve hareketlerde bulunma yasağı (md.26), Ticaret ve diğer kazanç getirici faaliyetlerde bulunma yasağı (md.28), Hediye alma, menfaat sağlama yasağı (md.29), Denetimindeki teşebbüsten menfaat sağlama yasağı (md.30), Gizli bilgileri açıklama yasağı (md.31). Görüldüğü gibi Devlet Memurları Kanununda, etik davranış ilkeleri ve etiği aykırı davranışlar, memurların görev ve sorumlulukları ile yasaklar kapsamında düzenlenmiştir. Böylece, Kamu Görevlileri Etik Kanundaki düzenleme karşısında daha hard law hükümlere yer verilmektedir

2547 sayılı Kanun'da disiplin ve ceza işlerini düzenleyen 9. Bölümde, "b. (Değişik: 2/12/2016 - 6764/26 md.) Devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarının öğretim elemanları, memur ve diğer personeline uygulanabilecek disiplin cezaları uyarı, kınama, aylıktan veya

diğer görevliler çalıştırılır. Bunlar arasındaki iş bölümü dekanın veya müdürün onayından sonra uygulanmak üzere ilgili sekreterce yapılır". 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 1. Maddesinde, **Üniversite öğretim üyesi ve yardımcısı** özel kanununa tabidir diyerek, 2547 sayılı kanuna gönderme yapmaktadır.

ücretten kesme, kademe ilerlemesinin durdurulması veya birden fazla ücretten kesme, üniversite öğretim mesleğinden çıkarma ve kamu görevinden çıkarma cezalarıdır”.

Devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarının öğretim elemanları, memur ve diğer personeli aynı disiplin hukukuna tabi tutulmuştur. Ayrıca, “657 sayılı Kanundaki fiillere ilave olarak bu Kanun kapsamındaki kamu görevlileri için” öngörülen fiiller disiplin kapsamına alındığından, disiplin suçu oluşturan eylemleri 657 sayılı kanunla birlikte değerlendirmek gerekmektedir.

5. Sonuç

Türkiye’de yükseköğretim alanına ilişkin etik hukuku, tüm kamu görevlileri bakımından geçerli olan 25/5/2004 tarih ve 5176 Sayılı “Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” kapsamı dışında tutulmuştur. Her ne kadar, Üniversitelerin bu kanun kapsamına alınması Anayasa’ya aykırılık oluşturmayacağı yönünde, Anayasa Mahkemesi’nin görüşü bulunsa da, Üniversitelerin Kanun kapsamı dışında bırakılması Üniversite özerkliğini güçlendirici niteliğe sahiptir. Yükseköğretim alanında etik davranış kurallarının, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun disiplin hükümleri çerçevesinde düzenlendiği görülmektedir. Bu hükümler incelendiğinde, etik davranış kurallarının, personel ve yönetim etiği, bilimsel araştırma ve yayın etiği ile eğitim ve öğretim etiği alanlarını kapsadığı görülmektedir.

2547 sayılı Kanun’un disiplin soruşturmasında uyulacak esasları düzenleyen 53/A maddesine göre, “*Bilimsel araştırma ve yayın etiğine ilişkin disiplin cezası verilmesini gerektiren fiiller açısından soruşturma başlatılmadan önce bilimsel araştırma ve yayın etiği kurullarınca inceleme yapılması zorunludur*”. Bu düzenleme, bilimsel araştırma ve yayın etine ilişkin değerlendirme yapmak üzere etik kurulları

kurma yönünden yasal bir sorumluluk getirmektedir. Bu kapsamda Üniversitelerarası Kurul ve Üniversitelere bağlı bilimsel araştırma ve yayın etiği komisyon veya kurulları oluşturulmaktadır. Yükseköğretim Kurulu bünyesinde, araştırma ve yayın etiğine ilişkin düzenlemelere bakıldığında, “Doçentlik Yönetmeliği” ve “Üniversitelerarası Kurul Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında bilimsel araştırma ve yayın etiğine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

Doçentlik Yönetmeliğinin Üçüncü Bölüm başlığı, “**Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırılık, Doçentlik Komisyonu**” olup bu bölümde, 7. maddede “**Bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırılık**” halleri düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre, “*Üniversitelerarası Kurul, bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırılık... bakımından doçentlik değerlendirmesine başvuran adayların durumlarını, kendi bünyesinde oluşturacağı veri tabanından kontrol eder (m.7)*”. Eser incelemesi yapan jüri üyeleri, başvuru dosyasında yer alan herhangi bir eserde bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırılık tespit ederse, bu durumu hazırlayacağı gerekçeli bir raporla ve iddiaya konu olan eserlerle birlikte Üniversitelerarası Kurula bildirir. Bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırılık iddiası hakkında gerekli işlemler, Üniversitelerarası Kurul tarafından belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde yapılır. Bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırılık iddialarını incelemek ve sonuçlandırmak amacıyla Üniversitelerarası Kurul bünyesinde Fen ve Mühendislik Bilimleri, Sağlık ve Spor Bilimleri, Sosyal ve Beşeri Bilimler ile Güzel Sanatlar alanlarından olmak üzere üç adet **Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Komisyonu** kurulmuştur. Bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırılık iddiası hakkında yapılacak inceleme neticesinde etik ihlalde bulunduğu karar verilen aday, doçentlik değerlendirme başvurusunda başarısız sayılır. Adayın idarî, cezaî ve hukukî sorumluluğuna ilişkin hükümler saklıdır.

29.08.2012 tarihli Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi kaldırılarak yerine Üniversitelerarası Kurul

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi kabul edilmiştir. Bu noktada tartışmalı konulardan birinin, Üniversitelerarası Kurul'un kendi adına yönetmelik ve yönerge çıkarıp çıkaramayacağı olduğu görülmektedir. Danıştay 8. Dairesi 12.10.2015 tarih ve 4040 sayılı kararında, Yükseköğretim Kurulu ile Üniversitelerarası Kurulun yasal statüsünü 2457 sayılı Kanun kapsamında tartışarak, **bu yetkinin her bir ayrı tüzel kişilik olan iki kurum arasında paylaştırıldığına karar** vermiştir. Danıştay'ın bu kararına katılmak mümkün değildir. Ne Anayasa'da ne de 2547 sayılı Kanun'da Üniversitelerarası Kurul'un kamu tüzel kişiliğine sahip olduğu düzenlenmemiştir. Sorun 2547 sayılı Kanun'un Üniversitelerarası Kurul'a yönetmelik çıkarma yetkisi vermesinden kaynaklanmaktadır. 2547 sayılı Kanun'un 65. Maddesinin b fıkrasında, "Aşağıdaki hususlar Üniversitelerarası Kurul tarafından çıkarılacak yönetmeliklerle düzenlenir" denilmektedir.

Anayasa'nın 124. Maddesine göre yönetmelik çıkarma yetkisi kamu tüzel kişiliklerine tanınmış bir yetkidir. Aynı Kanun'un "Üniversitelerarası Kurul" kenar başlıklı 11. Maddesinin b fıkrasına göre, "Üniversitelerarası Kurul **akademik bir organ** olup aşağıdaki görevleri yapar" demekte ve aynı fıkranın 3. bendinde, "Üniversitelerin tümünü ilgilendiren eğitim - öğretim, bilimsel araştırma ve yayım faaliyetleri ile ilgili **yönetmelikleri hazırlamak veya görüş bildirmek**", ifadesi geçmektedir. Bu bentte dikkat edilirse Yönetmelik **çıkarmak değil, hazırlamak ifadesi** kullanılmıştır. Dolayısıyla, kamu tüzel kişiliğine sahip olmayan Üniversitelerarası Kurul'a yönetmelik çıkarma yetkisi veren, 2547 sayılı Kanun'un 65. Maddesinin b fıkrası Anayasa'nın 124. Maddesine aykırıdır. Üniversitelerarası Kurul kendi adına yönetmelik çıkaramaz, Kurul tarafından hazırlanan yönetmelikler ve yönergeleri Yükseköğretim Kurulu tarafından çıkarılmalıdır.

Türk Yükseköğretim alanında etik hukukunun daha çok bilimsel araştırma ve yayın etiği konusuna odaklandığı, eğitim ve öğretim, personel ve yönetim vb. diğer alanları kapsayacak şekilde,

Yükseköğretim Etik Yönetmeliği hazırlanması ve Yükseköğretim Etik Komisyonunun oluşturulması ve yükseköğretim alanının tümünü kapsayacak şekilde, etik davranış kodlarının hazırlanması yararlı olacaktır. Bu kapsamda yükseköğretim alanına ilişkin uluslararası etik ilkelerine uyumun gözetilmesi de önem taşımaktadır.

Kaynakça

- Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi (CCJE) Strazburg, 19 Kasım 2002 CCJE 3 (2002) Op. No 3.
- Avrupa Savcıları Danışma Konseyi (CCPE) Strazburg, 20 Kasım 2015, CCPE(2015)3. AYM Kararı, Esas Sayısı : 2004/60, Karar Sayısı : 2005/33, Karar Günü : 1.6.2005 AYM Kararı, Esas Sayısı : 2007/98, Karar Sayısı : 2010/33, Karar Günü : 4.2.2010 Danıştay 10. Dairesi, E. 2009/3329 K. 2011/52 T. 18.1.2011 Danıştay 8. Dairesi, E. 2015/4040 YD. T. 12.10.2015
- Özmen, Fatma; Güngör, Ali, (2008) Eğitim Denetiminde Etik, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt: 9 Sayı: 15 s. (137–155).
<http://etik.gov.tr/tr-tr/Ba%C5%9Fvuru-%C5%9Eartlar%C4%B1> (Erişim: 09.05.2018)
<http://www.oecd.org/gov/ethics/ethicscodesandcodesofconductinoecdcountries.htm> (Erişim: 05.05.2018)
<http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/comest/> (Erişim: 04.05.2018)
- Donnelly, Jack, (1989) Teoride ve Uygulamada Evrensel İnsan Hakları, (Türkçesi: Mustafa Erdoğan-Levent Korkut), Ankara: Yetkin Yayınları.
- Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ile Avrupa Birliği Uyum, İçişleri ve Anayasa Komisyonları Raporları, (1/705) Dönem:22, Yasama Yılı : 2, T.B.M.M. (S. Sayısı : 432)
- Recommendation Rec(2000)10 of the Committee of Ministers to member states on the status of public officials in Europe (Adopted by the Committee of Ministers on 11 May 2000 at its 106th Session) bk. <http://workspace.unpan.org/sites/internet/Documents/UNPAN038306.pdf> (erişim:05.05.2018)
- İnceoğlu, Sibel, (2008), Yargı Bağımsızlığı ve Yargıya Güven Ekseninde Yargıcın Davranış İlkeleri, İstanbul: Beta Yayınları,.
- Siyasi Etik Kanun Teklifi, Teklif eden: Ayhan Sefer Üstün, Mehmet Naci Bostancı, Tarih:1.4.2016, Sayı:126;

- TBMM Başkanlığı Siyasi Ahlaksızlıkla Mücadele ve Siyasi Etik Kanun Teklifi, Teklifi veren: CHP İzmir Milletvekili Kemal Kılıçtaroğlu, 20.2.2017, sayı:1275.
- The Bangalore Principles of Judicial Conduct (2002), https://www.unodc.org/pdf/crime/corruption/judicial_group/Bangalore_principles.pdf (Erişim: 05.05.2018).
- Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği, Devlette Etikten Etik Devlete: Kamu Yönetiminde Etik, Kavramsal Çerçeve ve Uluslararası Uygulamalar, (Hazırlayan: Yrd.Doç.Dr. Cüneyit Yüksel) Cilt 1, Kasım 2005 (Yayın No. TUSAD-T/2005 - 11/412).